
ANKKURI TARTTUU

Ankkurin piiriin ohjautuvien nuorten perhetaustojen kartoittaminen

Ammattikorkeakoulun opinnäytetyö

Sosiaalialan koulutusohjelma

Hämeenlinna, kevät 2013

Jutta Toikka

Anna-Kaisa Venetmäki

HÄMEENLINNA
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosiaalipedagoginen kasvatusta

Tekijät	Jutta Toikka ja Anna-Kaisa Venetmäki Vuosi 2013
Työn nimi	Ankkuri tarttuu - Ankkurin piiriin ohjautuvien nuorten perhetaustojen kartoittaminen

---

TIIVISTELMÄ

Tämän Hämeen ammattikorkeakoulun sosiaalialan koulutusohjelman opinnäytetyön tarkoituksena oli kartoittaa Ankkurin piiriin ohjautuvien nuorten perhetaustoja. Lisäksi haluttiin saada tietoa siitä, minkälaisille nuorille ongelmat kasaantuvat, onko heidän taustoissaan yhteisiä piirteitä ja minkälaisia sosiaalisen pääoman muotoja nuorten perheillä on. Näillä tiedoilla voisi olla merkitystä ennaltaehkäisevää työtä kehitettäessä. Työn toimeksiantajana oli Kanta-Hämeen poliisilaitoksen Ankkuritoiminta.

Aineisto kerättiin strukturoidulla kyselylomakkeella, jossa oli myös neljä avointa kysymystä. Kysely toteutettiin kesä-elokuussa 2012 Hämeenlinnan ja Riihimäen Ankkureissa. Kysely jaettiin kaikille vanhemmille ja vastaaminen oli vapaaehtoista.

Opinnäytetyön teoreettisena viitekehyksenä olivat aiheeseen liittyvä kirjallisuus sekä aikaisemmat tutkimukset. Teoriaosuudessa käsiteltiin nuoruutta ja siihen liittyviä riskitekijöitä sekä ennaltaehkäisevää näkökulmaa. Teoriapohjana oli ajatus siitä, että lapsi kehittyy vuorovaikutuksessa lähiympäristönsä ja oman yhteisönsä kanssa. Niistä saatava tuki ja kontrolli ohjaavat nuoren käytöstä hänen omassa elämässään ja voivat suojata tai ajaa nuorta rikolliseen käyttäytymiseen. Sosiaalinen pääoma ja ekologinen teoria ilmentävät näitä ajatuksia.

Tutkimustulosten perusteella Ankkurin piiriin ohjautuu nuoria kaikenlaisista lähtökohdista, eikä esimerkiksi perheen sosioekonomisella taustalla ole vaikutusta. Yhdessäolo ja avoimuus nousivat aineistosta perheille tärkeimmiksi asioiksi. Vanhemmat kokivat tarvitsevansa ammatillista tukea kasvatustehtävälleen ja Ankkurin toiminta koettiin hyväksi tavaksi saada apua vanhemmuuteen. Yhteistyö koulun kanssa koettiin tärkeäksi ja sen toivottiin jatkuvan tiiviinä myös yläkoulussa.

Ankkurin tekemä työ vaikuttaisi olevan hyvin tärkeää nuorten syrjäytymisriskin pienentämisessä ja vanhemmuuden tukemisessa. Tällaista työtä tarvittaisiin myös koulumaailmaan.

Avainsanat Ankkuri, ennaltaehkäisy, syrjäytyminen, moniammatillisuus, varhainen tuki

Sivut 45 s. + liitteet 3 s.

HÄMEENLINNA

Degree Programme in Social Services

Social Pedagogical Education

Authors

Jutta Toikka and Anna-Kaisa Venetmäki **Year** 2013

Subject of Bachelor's thesis

Ankkuri Catches – Survey of the Family Backgrounds of Young People Involved in Ankkuri Activity

---

ABSTRACT

The purpose of this quantitative thesis was to explore the family backgrounds of young people who were directed to Ankkuri activity. Moreover, the aim was to find out if there is any common denominator between the adolescents who end up doing something illegal and who were for that reason directed to Ankkuri activities. This data might be helpful when developing the preventive work. The commissioner of thesis was Kanta-Hämeen Ankkuri.

The data was collected by a structured questionnaire which also included four open-ended questions. It was handed to every parent who visited Ankkuri in Hämeenlinna or Riihimäki during June - August 2012. Responding was voluntary. The questions in this form dealt with the families' socio-economic background and social capital. The reason for being involved with Ankkuri, family form and custody were also inquired.

The theory deals with youth, juvenile delinquency and penalties. The basis of the theory was that a child develops in interaction with their community. Support and control, or lack of them has an influence on the adolescents' behavior and either protects them or drives them to criminal behavior. Social capital and strain theory embody those thoughts.

Based on the results, there are no specific denominators that the Ankkuri clients have in common. Socio-economic background did not seem to have any influence in being involved with Ankkuri. Close relationships and openness seemed to be the most important subjects for the families. The parents felt they need professional support for their upbringing task and they thought Ankkuri was a good channel for getting help with parenthood. Co-operation with school was considered important, and it was hoped to continue in secondary school.

The interventions made by Ankkuri seem to play an important role in supporting parenthood and in decreasing the risk of adolescents' marginalization. This kind of work would also be needed in schools.

Keywords Ankkuri, multiprofessional, preventive work, early support, adolescent

Pages 45 p. + appendices 3 p.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	1
2	ANKKURITOIMINTA.....	2
3	NUORUUS IKÄKAUTENA	3
4	NUORI RIKOKSENTEKIJÄ.....	4
4.1	Rikekäyttäytyminen	5
4.2	Lait ja rikosseuraamukset.....	6
4.3	Rangaistukset	6
4.4	Paineteoria.....	7
5	RISKITEKIJÄT NUORUUSIÄSSÄ.....	8
5.1	Perhemuodot ja vanhemmuus	8
5.2	Perheen sosioekonominen tausta ja sosiaalinen periytyvyys	12
5.3	Syrjäytyminen ja päihteet.....	13
5.4	Koulukiusaaminen ja masennus	14
6	SOSIAALINEN PÄÄOMA SUOJAAVANA TEKIJÄNÄ	16
6.1	Yhteisön merkitys	17
6.2	Ennaltaehkäisy ja varhainen puuttuminen.....	20
7	TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA -KYSYMYKSET	23
8	TUTKIMUSMENETELMÄT	23
8.1	Tutkimusote.....	23
8.2	Kyselytutkimus.....	24
8.3	Havainnointi ja kokemuspäiväkirja.....	25
8.4	Tutkimuksen luotettavuus ja rajoitukset	26
9	TUTKIMUKSEN TULOKSET.....	28
9.1	Sosioekonominen asema	29
9.2	Asiakuuden aihe ja vanhempien päihteiden käyttö	29
9.3	Sosiaalinen pääoma	30
10	JOHTOPÄÄTÖKSET	34
11	POHDINTA.....	37
	LÄHTEET	40

1 JOHDANTO

Tämä on Hämeen ammattikorkeakoulun sosiaalialan koulutusohjelman opinnäytetyö, jossa kartoitettiin Ankkurin piiriin ohjautuvien nuorten perhetaustoja kyselytutkimuksen avulla. Tavoitteena oli saada tietoa siitä, millaisille nuorille ongelmat kasaantuvat, onko heidän taustoissaan yhteisiä piirteitä ja millaisia sosiaalisen pääoman muotoja nuorten perheillä on. Aihe valikoitui kiinnostuksen kohteen ja työelämän tarpeen mukaan. Riihimäen Ankkurin esimiestiimissä oli noussut esiin kysymys sinne ohjautuvien nuorten taustoista ja siitä, onko niissä yhteisiä tekijöitä. Näitä tietoja voisi olla mahdollista käyttää ennaltaehkäisevän työn apuna tulevaisuudessa.

Ankkuritoiminta on varhaista puuttumista ja ennaltaehkäisyä lasten ja nuorten rikekierteeseen sekä lähisuhdeväkivaltaan. Toiminnan pohjana on moniammatillinen tiimi, jossa mukana ovat poliisi, sosiaalityöntekijä, psykiatrinen sairaanhoitaja ja nuorisotyöntekijä. Lähestymistapa on kokonaisvaltainen, ja toimintaan ohjautuville asiakkaille pyritään löytämään juuri heille ja heidän perheilleen sopiva tukimuoto. Ankkuritoiminta on käynnistetty Hämeenlinnan seudulla, ja se on levinnyt Riihimäelle ja Forssaan. (Ajoissa Ankkuriin 2012, 5.)

Lähisuhdeväkivalta rajattiin jo suunnitteluvaiheessa tutkimuksen ulkopuolelle, ettei opinnäytetyöstä olisi tullut liian laaja. Tutkimukseen otettiin mukaan koko Kanta-Hämeen Ankkuritoiminta, eli Riihimäen lisäksi myös Hämeenlinnan ja Forssan tiimit. Myöhemmässä vaiheessa Forssa jättäytyi tutkimuksen ulkopuolelle tutkimuslupaongelmien vuoksi. Työn tavoitteena oli saada tietoa nuorten taustalla vaikuttavista tekijöistä ja heidän perheistään. Ankkuritiimiä kiinnosti erityisesti sosioekonomisen taustan merkitys, ja lisäksi haluttiin saada tietoa myös muista vaikuttavista tekijöistä, kuten sosiaalisesta pääomasta perheiden elämässä.

Tutkimuksen kyselylomake (Liite 1.) tehtiin yhteistyössä Ankkuritiimien kanssa. Kyselylomake jaettiin kaikille vanhemmille, joiden alaikäinen nuori oli ohjautunut Ankkurin piiriin kesä–elokuussa vuonna 2012. Kyselyyn vastaaminen oli vapaaehtoista ja luottamuksellista. Kyselylomakkeen lisäksi tietoa hankittiin havainnoinnin avulla kiertämällä Hämeenlinnan Ankkuritiimin mukana koulujen aloitusviikonloppuna elokuussa 2012. Havainnoinnin pohjalta kirjoitettiin kokemuspäiväkirjaa. Näin saatiin kyselylomakkeella kerätyn tiedon ohelle kokemuseräistä tietoa.

Lähtökohtana tutkimukselle oli aihetta käsittelevä kirjallisuus sekä sieltä esiin tulleet aiheet, kuten esimerkiksi sosiaalisen pääoman merkitys perheiden hyvinvoinnin kannalta. Oletamus oli, pohjautuen aikaisempiin tutkimuksiin ja kirjallisuuteen aiheesta, että esimerkiksi vanhempien tulotollalla ja perhemuodolla on vaikutusta nuoren käyttäytymiseen. Teoriaosuudessa kerrotaan tarkemmin eri riskitekijöistä sekä niiden vaikutuksista.

Aluksi kerrotaan, mistä Ankkuritoiminnassa on kyse, ja minkälaisiin haasteisiin se pyrkii tarttumaan. Sen jälkeen avataan käsitettä nuori rikoksenteijä ja sitä, millainen nuoruus on ikäkautena. Seuraavaksi pohditaan riskitekijöitä nuoruudessa sekä sosiaalisen pääoman vaikutusta suojaavana tekijänä. Tämän jälkeen esitellään tutkimuskysymykset ja -tehtävä ja kuvailaan käytettyjä tutkimusmenetelmiä. Lopuksi kerrotaan tutkimuksen tulokset ja pohditaan niitä suhteessa teoriaan.

2 ANKKURITOIMINTA

Ankkuritoiminta on käynnistetty hanketyönä Hämeenlinnan seudulla vuonna 2004. Hämeenlinnassa se vakiintui pysyväksi toiminnaksi ja vuosina 2009–2012 Ankkuritoiminta levisi myös Forssan ja Riihimäen seuduille. Jokainen Ankkuritiimi on rakentunut seudun alueellisista palvelutarpeista ja jokaisella tiimillä on omat käytäntönsä. Ankkuritoiminnan tarkoitus on jo varhaisessa vaiheessa puuttua lasten ja nuorten rikollisuuteen sekä perheissä esiintyvään lähisuhdeväkivaltaan ja tehdä ennaltaehkäisevää työtä. (Ajoissa Ankkuriin 2012, 5.) Tässä osiossa käsitellään Ankkuritoimintaa nuorten parissa.

Ankkuritiimissä käsitellään alaikäisten nuorten ja lasten tekemiksi epäiltyjä rikoksia. Alle 16-vuotiaat rikoksista epäillyt ohjautuvat aina Ankkurin piiriin ja ensikertalaiset 16–18-vuotiaat. Mikäli nuori on 16–18-vuotias ja hänellä on takanaan useita rikoksia, hänen asiansa käsitellään muun poliisitoimen piirissä. Kun nuori tekee rikoksen, tieto siitä tulee yleensä Ankkuritiimille poliisin tai koulun kautta. Keskeinen periaate Ankkuritoiminnassa on nopea puuttuminen. Asianosaisiin otetaan yhteyttä viikon sisällä tiedon saamisesta ja asiaa käsitellään Ankkuritiimissä kahden viikon kuluessa. (Ajoissa Ankkuriin 2012, 5–6.)

Ankkuritiimi tapaa lapsia ja nuoria heidän vanhempiensa kanssa. Tapaamisessa Ankkuritiimin kanssa poliisi suorittaa kuulustelun. Tämän lisäksi hän antaa laillisuuskasvatusta eli kertoo rikoksen seuraamuksista ja herättelee nuorta miettimään rikoksenteon merkityksiä. Sosiaalityöntekijä tai sairaanhoitaja keskustele nuoren ja tämän vanhempien kanssa selvittäen mahdollista tarvetta lastensuojelun toimenpiteisiin. Sosiaalityöntekijä kartoittaa myös perheen ja nuoren tilannetta, kuten esimerkiksi kaverisuhteita, kotielämää, harrastuksia ja koulunkäyntiä. Yhdessä keskustellaan myös siitä, miten nuori voisi tulevaisuudessa välttää rikollisen toiminnan. Yleensä nuoren rikoksen käsittely päättyy ja tuen tarve saadaan selvitettyksi jo ensimmäisellä tapaamisella. Tarvittaessa nuorta voidaan tavata vielä uudelleen 2–5 kertaa. Mikäli hänellä ilmenee masennusta tai esimerkiksi runsasta alkoholinkäyttöä, voi sairaanhoitaja kartoittaa hänen elämäntilannettaan, antaa tukea, väliaikaista hoitoa sekä pohtia tarvetta jatkohoidolle. Jos tuen tarve on suuri, Ankkuritiimi ohjaa nuoren esimerkiksi mielenterveys- tai päihdepalvelun piiriin ja huolehtii, ettei kukaan nuori jää yksin, vaan saa tarvitsemansa avun. (Ajoissa Ankkuriin 2012, 6–7.)

Nuorelle tapaaminen Ankkuritiimin ja vanhempien kanssa on usein kova paikka. Poliisilaitos jo paikkana, sekä vanhempien mahdollinen pettymys, voivat olla nuorelle häpeällinen ja harmittava kokemus. Ankkuritoiminta

pyrkii kuitenkin siihen, että asioita käydään läpi rakentavasti. Tapaaminen päätetään Ankkurissa myönteisellä mielellä ja ajatuksella, ettei väliintulo ole maailmanloppu. Vanhemmat saavat näin tukea asian yli pääsemiseen, jotta he saisivat taas luotua luottamussuhteen lapseensa. (Ajoissa Ankkuriin 2012, 8.)

Ankkuritiimi tekee paljon yhteistyötä koulujen ja nuorisotyön kanssa. Yhteistyön myötä he saavat hyvin laaja-alaisen asiantuntemuksen nuorten tilanteesta, ja siitä maailmasta jossa nuoret elävät. Ankkuritiimi tekee yhteistyötä myös vanhempien kanssa. Eri yhteistyötahot ja nuorten kanssa toimivat ihmiset tapaavat kerran kuukaudessa toisiaan myös Ankkurin järjestämässä aamukahvitilaisuudessa, jossa voidaan keskustella nuorten tilanteesta. Ankkuri on mukana myös erilaisissa nuorten tapahtumissa, kuten koulujen päättymisviikonlopun juhlassa. He puuttuvat liialliseen alkoholinkäyttöön ja häiritsevään käytökseen. Ankkurin näkyvyys nuorten parissa on vähentänyt päihdeiden käyttöä ja hillinnyt nuorison käytöstä. (Ajoissa Ankkuriin 2012, 10.)

Ankkurissa suuressa roolissa on moniammatillinen yhteistyö. Ankkuritiimiin kuuluvat poliisi, sosiaalityöntekijä, psykiatrinen sairaanhoitaja ja nuorisotyöntekijä. Moniammatillinen työote mahdollistaa, että nuoren rikoksentehtävän, väkivallantehtävän sekä uhrien tilanne voidaan selvittää aina kokonaisvaltaisesti. Näin asiakkaat osataan ohjata edelleen oikeanlaisen tuen ja avun piiriin. Tällainen työote voi pelkistetyimmillään olla työnjakoa ja parhaimmillaan yhteistä työtä, jossa ammatilliset rajat hämärtyvät, syntyy positiivista keskinäistä riippuvuutta, ja kehittyy jokaisen ammatillinen osaaminen. Omasta ammatti-identiteetistä on kuitenkin osattava pitää kiinni, vaikka tärkeää onkin tiedon ja osaamisen jakaminen eri ammattiryhmien välillä. Kiinteässä moniammatillisessa työssä eri ammattien väliset raja-aidat voivat myös vahvistua. (Siurala 2011, 140–146.) Se turvataan jo lastensuojelulaissa (LastSL 14 §), jossa sanotaan, että kunnan tehtävänä on huolehtia ja varmistua moniammatillisesta asiantuntemuksesta.

3 NUORUUS IKÄKAUTENA

Kuten yllä tuli ilmi, Ankkurin asiakasryhmä koostuu muun muassa eri-ikäisistä nuorista. Tässä osiossa kerrotaan nuoruudesta ikä kautena, jolloin nuori käy läpi suuria fyysisiä, psyykkisiä ja sosiaalisia muutoksia. Nämä muutokset voivat olla osasyinä nuoren rikolliseen toimintaan ajautumisessa.

Nuoruusiällä tarkoitetaan kehitysvaihetta puberteetti-ikästä aikuisuuden kynnykselle ikävuosina 12–22. Fyysinen sukupuolikypsyys saavutetaan yleensä 15-vuotiaana, mutta muuten nuori kypsyy monin eri tavoin vielä yli 22-vuotiaanakin. Esimerkiksi aivot kehittyvät nuoruusiässä paljon, mutta valmiit ne ovat vasta 25–30-vuotiaana. Sosiaalinen ja taloudellinen kypsyys saavutetaan vasta 20–30-vuotiaana. Jokainen nuori kehittyy kuitenkin yksilöllisesti. (Kaltiala-Heino, luento 18.4.2012.)

Nuoruusikä voidaan jakaa kolmeen eri vaiheeseen, joista ensimmäinen vaihe on varhaisnuoruus. Tähän vaiheeseen kuuluu erityisesti nuoren

muuttuva vartalo. Riittakerttu Kaltiala-Heinon mukaan ainoastaan ihmisen ensimmäisen vuoden muutokset vetävät vertoja niille muutoksille nuoren kehossa, jotka tapahtuvat varhaisnuoruuden aikana. Ihminen on psykofyysinen kokonaisuus, joten kun keho muuttuu, energiaa mielen kehitykselle jää vähemmän. Tästä johtuen nuori voi näyttää aikuisemmalta kuin mieleltään ja ajatuksiltaan todellisuudessa on. Tämä voi hämmentää nuorta varsinkin, jos häntä kohdellaan aikuisena, vaikka hän on omasta mielestään lapsi. (Kaltiala-Heino, luento 18.4.2012.)

Seuraava nuoruuden vaihe on keskinuoruus, jossa kehityksen keskipisteessä ovat muuttuvat sosiaaliset suhteet. Nuori alkaa enemmän keskittyä kaltaisiinsa nuoriin ja vanhemmat ja muu perhe jäävät vähemmälle huomiolle. Irrottautuminen vanhemmista voi aiheuttaa suuria tunteita, kun vanhemmat tuntuvat holhoavilta ja nuori haluaisi olla itsenäinen. Usein kuitenkin vanhemmat koetaan tärkeiksi ja heidän apuaan sekä tukeaan kaivataan tiukan paikan tullen. Suuri ristiriita keskinuoruudessa on halu olla kavereiden kanssa ja sotia vanhempia vastaan, mutta toisaalta tarve saada edelleen vanhemmilta huolenpitoa ja turvaa. Keskinuoruudessa vanhempien olisi tärkeää olla edelleen aikuisia lapselleen. Vanhemmat eivät saisi ajatella, ettei nuori enää tarvitse niin paljon huolenpitoa ja sääntöjä. (Kaltiala-Heino, luento 18.4.2012.)

Nuoruuden viimeinen vaihe on myöhäisnuoruus, jossa muokkautuu nuoren oma identiteetti ja paikka yhteiskunnassa. Myöhäisnuoruudessa tunnekuohut alkavat tasaantua ja välit vanhempiin vahvistua. Nuori alkaa muodostaa omaa kuvaa itsestään ja ajatuksistaan. Myöhäisnuoruuden aikana usein muutetaan pois kotoa ja aloitetaan opiskelut, joten nuoren paikka yhteiskunnassa alkaa selkiytyä. (Kaltiala-Heino, luento 18.4.2012.)

Nuoruuteen kuuluu itsenäistyminen vanhemmista, mutta se ei tarkoita välien katkaisua, vaan etäisyyden ottamista. Nuoruuden ei tarvitse olla myrskyisä, vaan se voi olla hyvin seesteinen ja myrskyt voivat olla vain ajatusten tasolla nuoren päässä. On hienoa, jos nuori ja vanhemmat ovat nuoruudessa hyvissä väleissä, mutta nuori tarvitsee myös samanikäisiä kavereita. Nuorelta voi edellyttää hyvää käytöstä ja auktoriteettien kuunteleminen. Esimerkiksi koulussa täytyy pystyä käyttäytymään hyvin. Jos ei tule yhdenkään opettajan kanssa toimeen, niin on syytä huolestua. (Kaltiala-Heino, luento 18.4.2012.)

4 NUORI RIKOKSENTEKIJÄ

Nuorella rikoksentekijällä tarkoitetaan laissa sellaista henkilöä, joka on yli 15-vuotias, mutta alle 21-vuotias. (Laki nuorista rikoksentekijöistä 1 §). Heitä kohtaan käytetään lievintä mahdollista rangaistusta. Alle 15-vuotias henkilö on velvollinen korvaamaan aiheuttamansa vahingon, mutta ei ole rikosoikeudellisessa vastuussa teostaan. Mikäli nuorta tai lasta epäillään rikoksesta, hänet voidaan ohjata teosta riippuen myös sosiaalihuollon piiriin, jonne ohjautuu pääsääntöisesti alle 15-vuotiaat rikoksentekijät. (Martunen 2005, 371.)

Suurin osa nuorten tekemistä rikoksista tapahtuu vapaa-ajan vietossa ja liittyy päihteisiin. Usein rikokset kohdistuvat omaisuuteen ja ovat lieviä. Tästä johtuen 85 % nuorten tekemistä rikoksista tuomitaan tuomioistuimen ulkopuolella. (Marttunen 2005, 384.) Seuraavassa kerrotaan, mitä rikekäyttäytyminen pitää sisällään sekä mitä seurauksia ja rangaistuksia rikoksista seuraa nuorille. Lisäksi kuvaillaan paineteoriaa rikollisuutta selittävänä tekijänä.

4.1 Rikekäyttäytyminen

Rikekäyttäytyminen tarkoittaa rangaistavaa lainvastaista toimintaa. Tämän lisäksi se käsittää myös sellaisen käyttäytymisen, jota ei varsinaisesti lailla kielletä, mutta jota yhteisön sisällä pidetään moraalisesti arveluttavana tai vääränä. Kriminologisessa tutkimuksessa rikekäyttäytyminen jaetaan legaaliseen ja sosiologiseen rikokseen. Legaalinen rikos tarkoittaa lainvastaista rikekäyttäytymistä, kun taas sosiologinen rikos kattaa lainvastaisen lisäksi moraalisesti väärän toiminnan. Rikekäyttäytymistä pidetään jollain lailla nuoruuteen liittyvänä toimintana ja kaveripiirin hyväksynnän hakemisena tai auktoriteettien uhmaamisena. Pitkään jatkuessaan ja toistuessaan se on kuitenkin usein merkki nuoren pahoinvoinnista ja avun tarpeesta. Tällöin sen kanssa esiintyy yleensä myös jonkinasteista masennusta ja se voi olla merkki syrjäytymisvaarasta. (Laitinen & Aromaa 1993, 13–18; Ellonen 2005, 176.)

Harrikari (1999, 16) kuvaa Ruotsin rikospoliisin näkemystä, jonka mukaan lapsen ja nuoren rikekäyttäytyminen noudattaa jatkuessaan usein tiettyä kaavaa, jonka myötä rikolliseksi ikään kuin harjoitellaan. Kierre alkaa alakoulun loppuvaiheessa sopeutumisvaikeuksina, ilkivallan tekoina ja poisoloina koulusta. Seuraavana vuorossa on varhaisteininä jengiytyminen ja rangaistaviin laittomuuksiin siirtyminen. Iän lisääntyessä rikokset pikkuhiljaa siirtyvät vakavampiin ja viranomaisten puuttuminen nuoren elämään lisääntyy

Rikekäyttäytyminen voi aiheuttaa pitkällä aikavälillä huonoa koulutustulosta ja ammatillista menestystä ja lyhyellä aikavälillä päihteiden lisääntynyttä käyttöä, masentuneisuutta ja itsemurhariskiä. Tutkimukset ovat osoittaneet, että pojat ovat herkempiä aloittamaan rikekäyttäytymisen kuin tytöt. Tytöt tarvitsevat useamman riskitekijän yhteisvaikutusta, mutta ajauduttuaan rikekäyttäytymiseen, on tyttöjä vaikeampi saada vedetyksi pois, kun taas pojat reagoivat auttamiseen herkemmin. Rikekäyttäytymiseen syyllistyvät tytöt siis kärsivät useammin muistakin pahoinvoinnin oireista kuten esimerkiksi masennuksesta. Tällöin avun vastaanottaminenkin on tytöille vaikeampaa kuin pojille. (Tanner, Davies & O'Grady 1999, 1; Masno, Kosterman, Hawkins, Haggerty & Spoth 2003, 210; Beyers & Loeber 2003, 259; Thompson, Ho & Kingree 2007, 234; Storvoll, Wichström & Pape 2003, 203–204.)

Nuoren rikekäyttäytyminen vaikuttaa koko perheen dynamiikkaan ja vanhempien käytökseen, ja lisäksi vanhempien käytös vaikuttaa nuoren rikekäyttäytymiseen. Huonosti käyttäytyviä nuoria vanhemmat yleisesti kohtelevat huonommin kuin hyvin käyttäytyviä. Vanhempien negatiivinen suh-

tautuminen voi aiheuttaa nuorella lisää huonoa käytöstä. (Patterson, Reid & Dishion 1992, 332–333.) Vähäiseltä tuntuva moite vanhemmilta saattaa usein toistuessaan murentaa lapsen käsitystä itsestään (Pulkkinen 2002, 17).

4.2 Lait ja rikosseuraamukset

Nuori rikoksenteekijä tuomitaan aina alimman mahdollisen rangaistusluokan mukaisesti. Alaikäinen ei voi siten koskaan saada elinkautista vankeusrangaistusta. Syyttämättäjättämistä ja -tuomitsemista sovelletaan nuorille rikoksenteekijöille myös laajemmin. (RL 6:8 §) Nuorten rikokset otetaan myös helpommin sovittelun alaisiksi ja lastensuojelullisten toimien piiriin. Vaikka nuori lain edessä jätettäisiin tuomitsematta, on hänen toimistaan aina tehtävä lastensuojeluilmoitus. (Marttunen 2005, 361–363.)

Suurin osa nuorille langetetuista rangaistuksista on joko rikesakkoja tai rangaistusmääräysmenettelyjä. Rikesakkoja määrätään lievistä rikkomuksista, kuten liikenne rikkomuksista. Tästä vakavampi, mutta vielä lievähköistä rikoksista annettava rangaistus on rangaistusmääräysmenettelyssä määrätty sakko, jonka syyttäjä myöhemmin vahvistaa. Nämä rikokset ovat usein näpistyksiä, isompia liikenne rikkomuksia tai alkoholin väärinkäyttöä. (Marttunen 2005, 362.)

Alle 18-vuotiaita nuoria henkilöitä tuomitaan ehdottomaan vankeusrangaistukseen melko harvoin. 2000-luvulla vain joka kymmenes vankeusrangaistus on määrätty ehdottomana. Nuorten rikoksenteekijöiden joukossa ehdollinen vankeusrangaistus on yleisempi. Ehdollista rangaistusta vakavampi on nuorisorangaistus, joka pitää sisällään nuoren tukemista ja auttamista mm. sosiaalisissa taidoissa ja vihanhallinnassa. Nuorisorangaistuksen piiriin joutuvilla nuorilla on usein takanaan väkivaltarikoksia. (Marttunen 2005, 366–368.)

4.3 Rangaistukset

Wade ja Tavis (2008) ovat sitä mieltä, että rangaistaessa nuorta olisi pidettävä huoli siitä, että rangaistus ei aiheuttaisi nuorella pelkoa, raivoa tai ahdistusta. Tällöin vaikutus muuttuu helposti positiivisesta negatiiviseksi. Rangaistuksen tarkoituksena on kitkeä nuoresta epätoivottu käytös. Jos rangaistus kuitenkin aiheuttaa nuorella vihaa sitä järjestelmää kohtaan, joka rangaistuksen langettaa, saattaa epätoivottava käytös vain lisääntyä. Vaikka rangaistuksen olisi antanut esimerkiksi yksi opettaja, voi negatiivinen vaikutus ulottua koko koulujärjestelmää kohtaan tai lopulta koko yhteiskuntaa kohtaan. Rankaisemisen teho voi olla myös siinä mielessä kyseenalaista, että sen vaikutus saattaa ulottua vain siihen saakka, kun nuori on valvottuna, ja teho häviää heti nuoren jäätyä ilman valvontaa. Puutteena voi olla myös se, että varsinainen rangaistus ei useinkaan opeta nuorelle, mikä olisi ollut oikea tapa toimia, vaan antaa vain viestin siitä, mitä ei saa tehdä. (Benyik & Kohen 2011, 16–17.)

Benyik ja Kohen (2011, 16–17) kuvaavat lisäksi Waden ja Tavrarin (2008) näkemystä siitä, että rikekäyttäytymisen tavoitteena on saada huomiota ja tällöin rankaisu on oikeastaan palkka tehdystä työstä. Oikeudenmukaisuus rangaistusten langettamisessa on hyvin tärkeää. Jos rangaistuksen saaminen tietyn tyyppisestä teosta ei noudata samaa kaavaa, ei rangaistuksella ole tehoa. Sama tapahtuu, jos nuori kokee, että jotkut ihmiset saavat samasta teosta rangaistuksen ja toiset eivät. Nämä seikat eivät tarkoita sitä, että rangaistus olisi jätettävä antamatta, vaan että rangaistuksen olisi oltava johdonmukainen ja oikeudenmukainen. Lisäksi sen pitäisi jollain lailla auttaa nuorta toimimaan oikein vastaisuudessa.

Olisi hyvin tärkeää, että rangaistukset olisi mietitty tarkkaan etukäteen, eivätkä tilanteen mukaan. Menettelyissä on noudatettava aina samaa linjaa, huolimatta siitä, ketä rangaistaan ja missä. Ankkurin väliintulo on hyvä esimerkki siitä, miten voidaan rangaistuksen avulla ohjata nuoria toimimaan tulevaisuudessa toisin ja ottamaan vastuuta tekemisistään.

4.4 Paineteoria

Paineteorian mukaan rikollinen toiminta voi saada alkunsa, kun yksilöön kohdistuu painetta, jonka hän purkaa rikollisella toiminnalla. Paineteoriasa painetekijä voidaan korvata myös sanalla stressitekijä. Tällaisia painetai stressitekijöitä on erilaisia ja ne voivat lisätä yksilön painetta syyllistyä rikollisuuteen. Perusajatuksena paineteoriassa on, että yksilö saattaa kokea painetta ja stressiä, jos hän ei pysty tavoittamaan yhteiskunnan tai kulttuurin yleisiä tavoitteita laillisin keinoin. Hän voi myös ajatella muiden saavan asioita helpommin kuin hän ja näin katkeroitua, mikä aiheuttaa rikollista käyttäytymistä. (Kivivuori 2008, 144–148.)

Yksilöön kohdistuu painetta ja stressiä myös mikäli hän menettää jotain tärkeää. Lisäksi rikospainetta syntyy, jos yksilöön kohdistuu kielteistä toimintaa kuten perheväkivalta tai koulukiusaaminen. Perusideana paineteoriassa on, että jos yksilöön kohdistuu negatiivista toimintaa, hän helpottaa turhautumistaan ja pahaa oloaan rikollisella toiminnalla. Etenkään nuorella itsellään ei ole tarvittavia resursseja paeta tällaisia tilanteita tai selvitä niistä yksin, joten rikollisuus ja päihteiden käyttö saattavat tuntua ratkaisulta paineen lievittämiseen. (Kivivuori 2008, 144–148.)

Hyvä itsetunto on nuorelle paras suoja ryhmäpainetta vastaan. Mikäli lapsi uskaltaa olla elämässään eri mieltä kuin muut, myös rikekäyttäytymisessä hän uskaltaa olla ryhmästä poikkeava. Nuoren itsetunnon vahvistaminen on yksi vanhempien tärkeimmistä tehtävistä. Jokainen nuori on jossakin hyvä ja siitä vanhemmilta saatu myönteinen palaute edistää hyvää itsetuntoa. Itsetunnolla on suuri merkitys yksilön mielenterveyteen, sillä heikko luottamus omiin kykyihin ajaa nuoren helposti masennukseen ja riski väkivaltaiseen käyttäytymiseen kasvaa. (Kinnunen 2011, 102; Benyik & Kohen 2011, 11.)

5 RISKITEKIJÄT NUORUUSIÄSSÄ

Riskitekijällä tarkoitetaan sellaista tekijää, joka voi lisätä tietyn ongelman todennäköisyyttä tulevaisuudessa. Yksittäinen riskitekijä ei kuitenkaan vielä välttämättä uhkaa yksilön hyvinvointia. Perheeseen liittyviä riskitekijöitä voivat olla esimerkiksi perhemuoto ja sosioekonominen asema, vanhempien arvot ja vanhempana toimimiseen kytkeytyvät asiat sekä perheväkivalta. Nämä voivat lisätä lapsen rikollisen kehityksen riskiä. Lisäksi ystävyys-suhteiden katkeaminen, avioero perheessä, muutto tai yläasteelle siirtyminen voivat olla riskitekijöitä nuoren elämässä. (Haapasalo 2006, 124; Kivivuori 2008, 144–148.)

Erilaiset riski- ja haavoittuvuustekijät saattavat lisätä lapsen ja nuoren riskiä syrjäytyä. Esimerkiksi lapsen kokema väkivalta on selkeä riskitekijä hänen elämässään, kuten myös lapsen sairaus tai neurologinen häiriö. Haavoittuvuustekijällä tarkoitetaan sitä, kuinka altis yksilö on huonoille vaikutuksille sellaisissa olosuhteissa, joissa riskit ovat suuret. Eli sellainen nuori, jolla on huonot kotiolot, sortuu todennäköisemmin ottamaan tarjottuja huumeita kuin sellainen nuori, joka on saanut kasvaa tasapainoisessa ja huolehtivassa perheessä. Haavoittuvuustekijä ei siis vaikuta tai vaikuttaa vain vähän sellaiseen nuoreen, jolla ei ole riskitekijöitä elämässään. (Pulkinen 2002, 15–16, 17.)

Jotkut asiat voivat toisessa kontekstissa olla suojaavia tekijöitä ja toisessa riskitekijöitä. Kasvuympäristön riskitekijöiksi on tässä opinnäytetyössä luokiteltu kuuluvaksi perhemuoto, päihteiden käyttö, syrjäytyminen, avioero, koulukiusaaminen, sosiaalinen periytyvyys ja perheen sosioekonominen asema. Koulukiusaamista käsitellään tässä sen vuoksi, että se nousi eräissä vastauksissa asiakkuuden syyksi. Muut riskitekijät oli etukäteen määritelty luetun teorian pohjalta, ja sen mukaan niitä kysyttiin tutkimukseen liittyvässä kyselylomakkeessa.

5.1 Perhemuodot ja vanhemmuus

Käsitys perheestä on muuttunut vuosien varrella, ja perinteinen ydinperhe on saanut rinnalleen erilaisia variaatioita. Yleisin on kuitenkin edelleen äidin, isän ja lasten muodostama ydinperhe. Muita perhemuotoja ovat esimerkiksi yhden vanhemman ja lasten muodostama yksinhuoltajaperhe sekä uusioperhe, jossa joko molemmilla tai toisella vanhemmista on lapsia aiemmista suhteista. Uusioperheen vanhemmilla voi olla myös yhteisiä lapsia. (Rönkä & Kinnunen 2002, 4–5; Österback 2011, 6.)

Suurin osa, 61 %, suomalaisista perheistä oli tilastokeskuksen tutkimuksen mukaan avioparin ja lasten muodostama. Avoparin ja lasten muodostamia perheitä oli 19 %, äidin ja lapsen tai lasten muodostamia perheitä 18 % ja isän ja lasten muodostamia perheitä alle 3 %. Uusioperheiden osuus lapsiperheistä oli vuonna 2011 9,2 % (Tilastokeskus 2012.)

Yksinhuoltajaperheellä tarkoitetaan yhden vanhemman ja vähintään yhden alaikäisen lapsen muodostamaa perhettä. Aiemmin yksinhuoltajaperheiden taustalla oli useimmiten aviopuolison kuolema, mutta nykyään yksinhuol-

tajuus on tavallisesti seuraus purkautuneesta avo- tai avioliitosta. Taustalla voi olla myös esimerkiksi suunniteltu yksinhuoltajuus tai adoptio. Yksinhuoltajaperheen lapsella tai lapsilla on nykypäivänä yleensä kaksi vanhempaa ja elättäjää sekä kaksi huoltajaa. Erotilanteen jälkeen yli 90 % eronneista sopii yhteishuoltajuudesta. Yksinhuoltaja-käsitteen rinnalla on tänä päivänä myös käsite yhteishuoltaja, jolla tarkoitetaan vanhempien jakamaa huoltajuutta. Usein yksinhuoltajiksi luokitellaan yhden vanhemman perheet, vaikka lasten vanhemmilla olisikin yhteishuoltajuus. Periaatteessa yksinhuoltaja kuitenkin on ainoa lastensa huoltaja. Lapsen vanhemmista sitä, joka ei asu lastensa kanssa, kutsutaan etävanhemmaksi. (Haataja 2009, 46–47, 55.)

Yleisimmät tavat lapsen ja etävanhemman yhteydenpitoon ovat sovitut arki-illat, etävanhemman luona vietetyt joka toiset viikonloput tai osa lomaajoista. Yhteydenpitoa etävanhemman kanssa pidetään myös puhelimitse ja usein lapsen kasvaessa yhteydenpito moninaistuu, kun esimerkiksi nuori kulkee jo enemmän omia aikojaan. (Panttila 2005, 11; Broberg & Hakovirta 2009, 193.)

Perhemuoto voi eri tilanteissa olla riskitekijänä tai suojana rikolliselta kehitykseltä. Esimerkiksi yksinhuoltajuus voi toisinaan olla yhteydessä lapsen rikollisen kehityksen riskiin. Toisaalta jos perheestä on avioeron myötä poistunut väkivaltainen vanhempi, voi yksinhuoltajuus toimia suojaavana tekijänä. Lasta suojaavina tekijöinä perheessä toimivat hyvä vuorovaikutus ja positiivinen tunnelma, riippumatta perhemuodosta. (Haapasalo 2006, 125.)

Kuten kohdassa kolme tuli ilmi, on murrosikä nuoren elämässä hyvin voimia vievä ikäkausi. Oman kehityskriisin kanssa kamppaileminen on iso asia, joten nuoren tasapainoa voi järkyttää hyvin paljon avioero perheessä. Traumaattinen kokemus kuormittaa nuoren kestokykyä, vaikka murrosiässä psyykkiset säätelymekanismit yrittävätkin tasauttaa tilannetta. Nuori saattaa yrittää selviytyä tukalasta tilanteesta torjumalla tunteet, olemalla välinpitämätön tai käyttäytymällä normien vastaisesti. (Kinnunen 2011, 124.)

Vanhemmat voivat luulla, että nuorelle perheen hajoaminen ei ole niin traumaattinen kokemus kuin pienemmälle lapselle. Omassa nuoruuskriisissään nuori tarvitsisi kuitenkin ehdottomasti turvallisuutta, pysyvyyttä ja jatkuvuutta edustavia rakenteita elämäänsä. Avioero perheessä voi olla suuri riskitekijä nuoren elämässä. Tällöin vanhemmilla ei välttämättä ole voimia ottaa nuorta huomioon ja tukea hänen elämäänsä. Avioeron myötä voi muuttua myös nuoren koulu, ystäväpiiri tai koti, mikä voi aiheuttaa kriisejä ja joutumista väärille poluille. (Kinnunen 2011, 125–126; Haapasalo 2006, 125–132.)

Nuori tarvitsee terveen tunne-elämän kasvamiseen tunteen siitä, että vanhemmat rakastavat häntä. Avioeron myötä nuori menettää uskonsa vanhempiensa keskinäiseen rakkauteen ja voi kokea joutuneensa toiselle sijalle vanhempiensa elämässä. Nuoren kanssa on erityisen tärkeä keskustella mahdollisimman suoraan ja varhain avioerosta, eron syistä ja siitä, mitä

tapahtuu eron jälkeen. Nuorelle pitäisi antaa aikaa sulatella tietoa. Vaikka vanhemmilla olisi ollut keskinäisiä ristiriitoja kauan, niin nuorelle asia voi tulla yllätyksenä. Kuten yllä on jo tullut ilmi, avioero saattaa olla nuorelle myös suojaava tekijä, mikäli perheessä on ollut hyvin riitaisaa tai esimerkiksi perheväkivaltaa. Tällaisessa tapauksessa avioero tuo nuoren elämään vapautumista pelosta sekä helpotusta kotioloihin. (Kinnunen 2011, 125–126.)

Avioeron jälkeen vanhempien on kannettava vastuu eron seurauksista, esimerkiksi nuoren reagoinnista ja oireilusta. Murrosiässä reaktiot voivat olla hyvin arvaamattomia. Nuori voi purkaa pahaa oloaan ja pettymystään vanhempiinsa hyvin voimakkaasti ja vanhemman on tällöin kuunneltava nuorta ja otettava kiukku sekä paha olo vastaan. Nuoren on saatava purkaa tunteensa ja ajatuksensa. Tämä on tärkeää, jotta hän voi saavuttaa tasapainoisen tunne-elämän aikuisena. (Kinnunen 2011, 127, 130–131.)

Nuori voi myös sulkeutua ja masentua vanhempiensa avioeron takia. Kodin hajoaminen on voinut olla liikaa murrosiänkriisin lisäksi. Selvitäkseen nuori tarvitsee vanhempiaan tai muita luotettavia aikuisia, joiden kanssa hän voi käydä tunteitaan läpi. Avioeron jälkeen ihannetilanne on, mikäli vanhemmat kykenevät elämään sovussa ja tekemään yhteistyötä lastensa kasvatuksessa. Tärkeintä on, että avioeron jälkeen nuori voi edelleen kokea olevansa arvostettu ja vanhempiensa rakastama. (Kinnunen 2011, 127, 130–131.) Jos avioeroon liittyy riitoja lapsen huoltajuudesta, lisää se entisestään avioeron traumaattisuutta. Poikiin vanhempien avioero vaikuttaa tutkimuksen mukaan enemmän kuin tyttöihin ja heikentää heidän koulu-suorituksiaan ja käyttäytymistään. (Rönkä & Kinnunen 2002, 18.)

Vaikka avioero onkin kriisi perheessä, voivat vanhemmat sen pidempiaikaiseen seuraukseen lasten ja nuorten elämässä vaikuttaa. Se, miten lasten huolto ja tapaamiset hoidetaan eron jälkeen, on merkityksellistä lasten toimimisen kannalta. (Hokkanen 2002, 119.) Yhteyden säilymistä molempiin vanhempiin erotilanteen jälkeenkin pidetään hyvin tärkeänä. Ne avioero-perheen lapset, jotka ovat yhteydessä molempiin vanhempiinsa, voivat paremmin kuin ne, joilla ei ole ollenkaan yhteyttä toiseen vanhempaansa. (Vidgren 1993a, 27.) Suurin osa vanhemmista jakaa eron jälkeen virallisen huoltajuuden, mutta tämä ei tietenkään kerro vielä siitä, onko lapsella ja etävanhemmalla todellista suhdetta ja tapaavatko he toisiaan. (Broberg & Hakovirta 2005, 138.)

Usein lapsen ja etävanhemman tapaamisiin vaikuttaa se, millainen suhde lapsen vanhemmilla on eron jälkeen. Mitä parempi yhteisymmärrys eroneilla vanhemmilla on, sitä paremmin he pystyvät sopimaan lapsen asioista ja sitä useammin lapset tapaavat etävanhempaa. Tapaamisia voi olla harvoin, mikäli etävanhempi tai lapsi ei koe niitä tarpeellisiksi. (Broberg & Hakovirta 2009, 194.)

Avioeron hintana voi joskus olla se, että liitosta lähtevä vanhempi menettää vasten tahtoaan lapsensa. Lapselle voi avioero olla niin suuri järkytys ja siihen voi liittyä niin suuri kipu, että hän ei halua pitää yhteyttä kotoa pois muuttaneeseen vanhempaan. (Kinnunen 2011, 128.) Joillekin van-

hemmille saattaa eron jälkeinen etävanhemmuus olla emotionaalisesti niin raskasta, että he alkavat välttää tapaamisia lasten kanssa (Huttunen 2001, 112). Toisinaan etävanhempi haluaa häivyttää menneisyytensä ja haluaa tämän vuoksi jättäytyä lastensa elämästä kokonaan pois (Ayalon & Flasher 1997, 28–29). Lapselle stressiä voi aiheuttaa myös pelko ja ahdistus siitä, kuinka etävanhempi pärjää ilman perheen tukea (Plihtari 2010, 83).

Etävanhempi saattaa joutua luomaan aivan uudenlaisen suhteen lapsiinsa, kun yhdessäolo ei tapahdu enää arjessa. Aikaisemmin suhdetta ei ehkä ole tarvinnut miettiä vaan se on ollut mukana jokapäiväisessä elämässä. Uudessa tilanteessa vanhempi saattaa joutua opettelemaan uuden tavan olla läsnä lapselleen. (Ayalon & Flasher 1997, 28–29.) Tämä ei kuitenkaan aina ole pelkästään negatiivinen asia, vaan oman vanhemmuuden pohtiminen saattaa tehdä myös hyvää lapsen ja vanhemman suhteelle.

Etävanhemmuuden ongelmana on yleensä ajan puute. Tätä ajanpuutetta yritetään helposti korvata tekemällä lyhyessä ajassa mahdollisimman paljon kaikkea erityistä lapsen kanssa. (Hokkanen 2005, 112.) Suhde saattaa kehittyä epärealistiseksi. Tällöin lapsen mielessä normaali arki lähivanhemman kanssa alkaa vaikuttaa epänormaalilta. (Ayalon & Flasher 1997, 28–29.) Haasteeksi nousee myös se, jos lapset joutuvat vanhempiensa pelinappuloiksi erotilanteissa tai eron jälkeen. Joskus voi käydä niin, että vanhemmalle on tärkeintä se, että hän saa kostettua entiselle puolisolleen ja haluaa lapset tämän vuoksi. Silloin lasten hyvinvointi jää taka-alalle. (Ayalon & Flasher 1997, 30–32.) Uusioperheen muodostuminen saattaa lisäksi aiheuttaa sen, että yhteys etävanhempaan heikentyy (Vidgren 1993b, 142).

Uusioperheen muodostumisen ongelmana saattaa olla lasten lojaalisuus omaa biologista etävanhempaansa kohtaan. Tämä saattaa aiheuttaa sen, että lapsi tai nuori suhtautuu negatiivisesti vanhempien uusiin puolisoihin, huolimatta siitä, mitä tämä tekee tai sanoo. Lapsi saattaa kokea pettävänsä etävanhempansa, jos hän lähentyy lähivanhemman uuden puolison kanssa. Uudet parisuhteet luovat helposti tarpeen roolien uudelleen muodostumiselle. Enää ei tiedetä tarkkaan omaa asemaa muuttuneessa tilanteessa. (Mäkijärvi 1995, 113–118; Vidgren 1993b, 138.) Uusioperheen vakiintuessa siitä saattaa muodostua ydinperheen kaltainen tiivis yksikkö, joka alkaa hylkiä ulkopuolisia, kuten etävanhempaa (Hokkanen 2002, 122). Kuitenkaan uusioperheen isä- tai äitipuolella ei välttämättä ole samanlaista halua tai kykyä kumppaninsa lasten kontrolloimiseen, kuin biologisilla vanhemmilla (Kivivuori 2008, 72).

Erilaiset vanhemmuuden muodot tuovat haastetta perhe-elämään. Tutkimusten mukaan muussa kuin ydinperheessä asuvien lasten on osoitettu olevan suuremmassa vaarassa alkaa käyttää päihteitä tai syyllistyä väkivaltarikoksiin. Myös lasten suuri määrä perheessä on ollut yhteydessä lasten rikollisuuteen. Yhteydet ovat kuitenkin epäsuoria ja voivat selittyä esimerkiksi alhaisemmalla sosioekonomisella asemalla ja vanhempien stressillä. (Haapasalo 2006, 150; Salmi 2005, 97.) Esimerkiksi eron jälkeen yksinhuoltajaksi jäänyt lähivanhempi joutuu jatkamaan arkea lasten kanssa

ilman toisen vanhemman tukea. Tällöin lapsen kohdistuva kontrolli ja valvonta saattavat heikentyä. Yhden huoltajan perheessä voi ongelmakohdaksi nousta myös esimerkiksi se, että lapsi nousee tai hänen oletetaan nousevan toisen aikuisen paikalle. Tällöin hän joutuu ottamaan sellaisen roolin ja vastuun, mikä ei hänelle kuulu. Lapsi saattaa joutua äidin uskotun rooliin ja osallistua perheen päätöksen tekoon. (Ayalon & Flasher 1997, 28; Kivivuori 2008, 72.)

5.2 Perheen sosioekonominen tausta ja sosiaalinen periytyvyys

Sosioekonomialla tarkoitetaan sosiaalisia ja taloudellisia ominaisuuksia. Sosioekonominen asema muodostuu muun muassa henkilön ammatin, ammattiaseman, perhetilanteen ja taloudellisen tilanteen mukaan. Perheen kaikkien jäsenien sosioekonominen asema määritellään samaksi. (Tilastokeskus 1989, 1–10.) Sosioekonomisesti heikko asema vaikuttaa lapsen kehitykseen monin eri tavoin. Esimerkiksi perheen taloudelliset vastoinkäymiset voivat kasvattaa vanhemmuuden stressiä ja vaikuttavat kasvatuskäytäntöihin negatiivisesti. Vähävaraisella perheellä ei myöskään ole samantaista mahdollisuutta rahoittaa nuoren harrastuksia, joka asettaa hänet eri asemaan ikäistensä parissa. (Haapasalo 2006, 132–133.)

Asuinpaikalla ja vanhempien varallisuudella on tutkimusten mukaan todettu olevan vaikutus nuorten epäsosiaaliseen käytökseen ja rikoskäyttäytymiseen (Conger, Ge, Elder, Lorenz & Simons 1994, 541, 558). Vanhempien alhaisella sosioekonomisella asemalla ja nuoren rikosalttiuden välisellä yhteydellä ei kuitenkaan ole kyse vain siitä, että nuori esimerkiksi varastaa, koska hänellä ei ole rahaa. Heikko taloudellinen tilanne voi aiheuttaa vanhemmille stressiä, mikä vaikuttaa koko perheen dynamiikkaan. (Kivivuori 2008, 147–149.) Huonon taloudellisen aseman negatiivisia seurauksia lapsen henkiseen ja fyysiseen vointiin voidaan ehkäistä hyvällä vanhemmuudella (Haapasalo 2006, 132–133).

Rikollisen kehityksen riskitekijöitä on kuitenkin myös sosioekonomisesti korkeassa asemassa olevissa ydinperheissä. Esimerkiksi huono ilmapiiri voi olla paineteorian mukaan stressitekijä, joka johtaa nuoren kohonneeseen rikosriskiin (Kivivuori 2008, 147–149.) Yksittäisen riskitekijän sijaan on järkevämpää tarkastella laajemmin perheen rakennetta ja sosioekonomiseen asemaan liittyviä syitä samanaikaisesti. Jos perheen elämäntilannetta varjostavat monet toisiinsa kytkeytyvät stressitekijät, lapsen epäsosiaalisen kehityksen riskit helposti moninkertaistuvat. (Haapasalo 2006, 132–133.)

Sosioekonomiseen asemaan liittyvä koulutustaso vaikutti tutkimusten mukaan muuhunkin elämään ja näkyi nuorten käyttäytymisessä. Stakesin raportin mukaan lukiossa opiskelevat nuoret huolehtivat omasta terveydestään paremmin, heillä oli enemmän ystäviä ja he joutuivat kokemaan vähemmän uhkailua kuin ammattiin opiskelevat. Lukiolaiset myös syyllistyivät itse väkivaltaan ja rikekäyttäytymiseen harvemmin kuin ammattiin opiskelevat. (Luopa, Lommi, Kinnunen & Jokela 2010, 16, 39, 72.) Myös eri ammattiryhmiä edustavien isien lasten väkivaltaisuudessa on Kivivuoren (2008, 123, 147–149) mukaan eroja. Vähiten väkivaltaisina olivat asian-

tuntijoiden lapset ja eniten työttömien lapset. Hänen mukaansa työttömyys ja köyhyys ovat rikollisuuden syitä ja seurauksia, jotka voivat periytyä. Vanhempien ongelmakäyttäytyminen ennustaa usein heidän lastensa käytösongelmia. Rikoksenteekijöiden vanhemmilla oli usein myös antisosiaalista käytöstä sekä rikostuomioita. Rikollisuuden sosiaalinen periytyvyys on useissa tutkimuksissa vahvistettu. (Haapasalo 2006, 135.)

Sosiaalinen periytyvyys tarkoittaa, että lapsi jatkaa aikuisena samassa sosiaalisessa ja sosioekonomisessa asemassa kuin vanhempansa. Mikäli vanhemmat ovat esimerkiksi olleet matalasti palkattuja tai syrjäytymisuhan alla, heidän jälkipolvensa jatkavat heidän elintapaansa. Sosiaalinen liikkuvuus tarkoittaa, että lapsi saavuttaa erilaisen aseman, esimerkiksi korkeamman sosiaalisen aseman aikuisena, kuin hänen vanhempansa. (Härkönen 2010, 51.)

Suuri merkitys koulutustason eriarvoisuudelle ja sosiaaliselle periytyvyydelle on perheellä ja lapsuuden kasvuolosuhteilla. Perhetaustan vaikutus menestykseen koulussa ja opiskelupäätöksiin näkyy monin eri tavoin. Geneettinen perimä vaikuttaa lasten saavuttamaan luokka-asemaan sekä selittää sosiaalista periytyvyyttä. Ympäristötekijät sekä lapsuuden kasvuympäristö vaikuttavat myös lapsen kehitykseen, sosioekonomiseen asemaan aikuisena sekä sosiaaliseen periytyvyyteen. (Härkönen 2010, 61–63.)

Suomessa on monia erilaisia kasvu- ja kehitysympäristöjä. Erilaisia kasvuympäristöjä tuottavat esimerkiksi väestön ja työpaikkojen keskittyminen tietyille alueille, muuttotappioiset kunnat ja suurten työpaikkojen lakkauttamiset. Poikkeavia kehityspolkuja syntyy jo pienille lapsille vanhempien valintojen ja erilaisten hoitomuotojen seurauksena. Alemman koulutustason omaavat äidit jäävät kotihoidon tuella hoitamaan lapsia kotiin, kun taas korkeammin palkatut äidit valitsevat työnteon ja alle 3-vuotiaalle lapselleen päivä- tai perhepäivähoidon. Pienillä lapsilla voi näin ollen jo olla hyvin erilaisia kasvatuksellisia vuorovaikutuksia ja myös erilaisia lapsuuksia. (Puroila & Karila 2001, 224.)

Korkeakoulutettujen vanhempien lapset kouluttautuvat usein muita lapsia pidemmälle. Vanhempien luokka-aseman ja koulutusasteen vaikutus heidän lastensa koulutusasteeseen voidaan jakaa primaari- ja sekundaarivaikutuksiin. Primaarivaikutus viittaa siihen, että lapsi, jonka perhe on korkeammassa luokka-asemassa yhteiskunnassa, pärjää paremmin koulussa. Sekundaarivaikutuksella viitataan siihen, että yhtä hyvän koulumenestyksen saaneista lapsista todennäköisimmin koulutusta jatkaa korkeasta luokkastausta oleva lapsi, jonka perheellä on paremmat mahdollisuudet käyttää rahaa koulutukseen. (Härkönen 2010, 59–60.)

5.3 Syrjäytyminen ja päihteet

Syrjäytymisellä tarkoitetaan riskiä joutua syrjään kaveripiiristä, koulutuksesta tai yhteiskunnasta. Syrjäytyminen on merkittävä yksilön turvallisuutta uhkaava tekijä, ja siihen kuuluu esimerkiksi alhainen sosioekonominen asema. Valtiontalouden tarkastusviraston laskujen mukaan ihminen, joka

on syrjäytynyt jo lapsena yhteiskunnasta, tulee maksamaan noin miljoona euroa. (Järvenpää 2011, 103–105.)

Nuoren sosiaalinen syrjäytyminen on yleensä yhteydessä heikkoon taloudelliseen asemaan, mutta syrjäytyä voi myös taloudellisesti vakaista oloista tuleva nuori, jolta kuitenkin puuttuu vanhempien tuki. Elämästä puuttuva vanhemmuus ja aikuisuus tuovat lapselle ja nuorelle ongelmia sekä syventävät niitä. Suurena pulmana on myös ongelmien kasautuminen, esimerkiksi alkoholiongelmasta johtuvat taloudelliset ongelmat tai perheväkivalta. Vaarana on myös ylisukupolvisuus, jos lapsi joutuu kotona näkemään tai kokemaan perheväkivaltaa. Syrjäytyneisyys siirtyy helposti vanhemmilta lapsille, ja riskit kasvavat sosiaalisessa periytyvyydessä moninkertaisiksi. (Järvenpää 2011, 103–105.)

Syrjäytymisessä on huomattu yhteys sosiaalisen huono-osaisuuden ja rikosalttiuden välillä. Syrjäytyminen voi olla syy tehdä rikoksia ja rikokset johtavat syrjäytymiseen. Näin ollen vähentämällä syrjäytymistä voidaan vähentää rikollisuutta sekä rikollisuutta pienentämällä vähentää syrjäytymistä. Erityisesti nuorten maailmassa yksi suurimmista syistä syrjäytymiseen ovat päihteet ja rikollisuus. Mikä tahansa toimenpide, jolla voidaan vähentää nuorten päihteidenkäyttöä ja rikollisuutta, ennaltaehkäisee myös heidän syrjäytymistään. Poliisin toiminnan kannalta merkittävin ja keskeisin asia onkin lasten ja nuorten päihteidenkäytön estäminen. Poliisi ja muut viranomaiset pystyvät puuttumaan tähän, mutta kodin merkitys on suuri. Vanhempien vastuu ja kontrolli ovat merkittäviä tekijöitä. Monialaisen yhteistyöverkoston onnistuneella työllä on mahdollista vanhempien kanssa ennaltaehkäistä nuoren ongelmia jo aikaisessa vaiheessa. (Järvenpää 2011, 103–105.)

Kodin ilmapiirillä ja nuoren päihteidenkäytöllä on yhteys. Kodin miellyttävä henki sekä hyvät ja luotettavat vuorovaikutussuhteet suojaavat nuorta. Vanhempien tietämys nuoren ystäväistä ja vapaa-ajan vietosta ehkäisee myös päihteiden kokeilua ja käyttöä. Mitä nuorempa nuori aloittaa kokeilun, sitä todennäköisempi on vaara jäädä koukkuun alkoholiin ja kokeilla myös huumeita. Suomessa nuoret ovat kärkijoukossa humalajuomisessa Euroopassa. Juomiskokeilut aloitetaan varhain, noin 13–14-vuotiaana, mutta 15 % on ollut humalassa jo alakouluiässä. Tyttöjen humalajuominen on hyvin yleistä, mikä poikkeaa muista Euroopan maista. (Kinnunen 2011, 29, 92.)

Vanhemmat ovat aina esimerkkiasemassa nuorten päihteidenkäytössä. Heidän mallistaan nuori oppii suhtautumistavan alkoholiin. Erityisen vaikeata vanhemmille on puuttua nuoren alkoholin käyttöön tai keskustella uskottavasti sen vaaroista, mikäli oma esimerkki kertoo toista. Median luoma kuva alkoholista ja sen kuulumisesta elämään muovaa myös nuorten asennetta myönteisemmäksi. (Kinnunen 2011, 97.)

5.4 Koulukiusaaminen ja masennus

Koulukiusaamisen muodot ovat hyvin moninaiset. Se mikä yhdelle on kiusaamista, saattaa toisen mielestä olla vain leikkiä. Kiusaamisen voi kui-

tenkin määritellä olevan pitkään jatkuvaa, fyysistä tai psyykkistä väkivaltaa, joka kohdistuu tiettyyn ihmiseen. Kiusaajan ja kiusatun välillä on epätasapaino joko henkisten tai fyysisten voimavarojen suhteen. Kahden yhtä vahvan ihmisen keskinäisen kahnauksen ei siis katsota olevan kiusaamista. Myös yhteisöstä ulosjättäminen saattaa olla kiusaamista. (Hamarus 2008, 12.) Jo laki määrää, että lapsella on oikeus turvalliseen oppimisympäristöön ja opetuksen järjestäjän on laadittava suunnitelma siitä, miten koulussa vältytään kiusaamiselta, väkivallalta ja häirinnältä (POL 29 §).

Laista huolimatta kiusaamista kuitenkin tapahtuu. Tutkimusten mukaan peruskoulussa on koulukiusattuja noin 10 %. Määrä on niin suuri, että voidaan olettaa, että jokaisessa suomalaisessa koulussa esiintyy kiusaamista. Tällöin olennaista ei siis ole se, esiintyykö kiusaamista ja missä määrin, vaan se, kuinka yhteisössä suhtaudutaan kiusaamiseen. Sallitaanko se kieltämällä sen olemassaolo, vai pyritäänkö siihen puuttumaan. Jos oppilaille on tieto siitä, että kaikkiin kiusaamistapauksiin puututaan, luo se heille tunteen turvallisesta ympäristöstä. (Hamarus 2008, 81.)

Kiusaaminen aiheuttaa ryhmän sisällä sen, että kaikki jäsenet pyrkivät välttämään sitä, mikä aiheuttaa kiusatuksi tulemisen. Tämä johtaa siihen, että ryhmän ilmapiiri on pelokas ja kaikki jäsenet ovat varuillaan, jotta eivät joutuisi kiusatuiksi. Varuillaan ja peloissaan olo ovat esimerkiksi koululuokassa hyvin vahingollisia tuntemuksia ja ne vaikeuttavat oppimista. Kiusaaminen vahvistaa ryhmän sisäisiä epävirallisia normeja ja kiusaamisesta kertominen ja kantelu aiheuttavat usein sen, että kantelija saa osakseen epävirallisen sosiaalisen rangaistuksen. Tämä saattaa olla nuorelle pahempi asia kuin koulun langettama virallinen rangaistus. Tämän vuoksi tilanteet jätetään usein kertomatta aikuisille. Suurin osa nuorista sanoo kuitenkin vastustavansa kiusaamista. Yhdessä puuttumatta jättäminen aiheuttaa ryhmän jäsenissä kollektiivista syyllisyyttä. Tällaisessa yhteisössä yhteisöllisyys on keinotekoista ja se perustuu pelolle ja vallankäytölle. (Hamarus 2008, 76–78.)

Kiusaamistilanteet ovat usein paljon enemmän kuin mitä päälle näkyy. Tämän vuoksi tilanteiden ratkaiseminen vaatii asian ja taustojen tarkempaa selvittämistä. Kiusaamisen roolit jäävät helposti päälle, ja koulussa kiusaajana ollut saattaa helpommin toimia kiusaajana myös myöhemmin työyhteisössä. (Hamarus 2008, 77–78.)

Syitä sille, miksi joku kiusaa, on monia. Tutkimusten mukaan niillä lapsilla, joiden vanhemmat käyttävät ruumiillista väkivaltaa kuritoimenpiteenä on suurempi riski alkaa kiusata, kuin muilla lapsilla. Koulun ilmapiirillä saattaa myös olla joissain tapauksissa vaikutusta kiusaamiseen. Levoton ja negatiivinen ilmapiiri lisää usein kiusaamistilanteita. Kiusaaminen sekä muu vahingonteko koulussa liittyivät tutkimuksen mukaan myös vahvasti toisiinsa. Samoin vaikeudet opiskelussa lisäsivät todennäköisyyttä syyllistyä myös kiusaamiseen. Kiusaaminen voi olla merkki ahdistuksesta ja pahasta olost, joten myös kiusaajaa on autettava. (Luopa, Pietikäinen & Jokela 2008, 22–26, 36.)

Kiusaaminen jättää kiusattuun usein syvät haavat, jotka seuraavat pitkälle elämään. Kauan jatkunut kiusaaminen saattaa aiheuttaa uhrilleen psyykkisiä traumoja, jotka voivat nousta esiin pitkänkin ajan jälkeen. Kiusaaminen kouluikässä voi vaurioittaa kehittyvää identiteettiä. Kiusaaminen voi vaikuttaa nuoren tulevaisuuden suunnitelmiin ja ohjata tulevaisuuden ammatinvalintaa. (Hamarus 2008, 79.) Koulukiusaaminen aiheuttaa uhreissa myös psykosomaattisia oireita, kuten väsymystä (Pietikäinen, Luopa, & Jokela 2009, 122). Lihavuus ja masennusoireet olivat erään tutkimuksen mukaan yhteydessä kiusatuksi tulemisen kanssa. Lisäksi kiusatuksi tuleminen aiheutti masennusta. (Luopa, Pietikäinen & Jokela 2008, 22–26.)

Suomalaisten nuorten masentuneisuutta tutkitaan joka toinen vuosi kyselytutkimuksella. Näiden tulosten perusteella suomalaiset nuoret kärsivät melko laajasti masentuneisuudesta, sillä vähän yli kymmenesosa nuorista koki olevansa keskivaikeasti tai vaikeasti masentunut. Lievästä masennuksesta sanoo kärsivänsä vielä huomattavan paljon suurempi osa nuorista. Tutkimus on osoittanut, että tytöillä masennus on poikia yleisempää. Heillä keskivaikean ja vaikean masennuksen yleisyys oli 14–17 %, kun pojilla se oli 7–8 %. (Ellonen 2008, 21–22.)

Masennuksesta kärsivien taustalta on nuorilla löydetty yhteneväisyyksiä perherakenteessa, vanhempien koulutustasossa ja työllisyystilanteessa sekä siinä, kuinka kauan perhe on asunut asuinalueellaan. (Kaltiala-Heino, Rimpelä, Rantanen & Laippala, 2001, 164.) Masentuneisuuden ja rikekäyttäytymisen on todettu ilmenevän usein samassa yhteydessä. Niiden nuorten, jotka syyllistyvät rikoksiin, on todettu masentuvan suuremmalla todennäköisyydellä kuin niiden nuorten, jotka eivät ole rikoksia tehneet. (Ritakallio, Kaltiala-Heino, Kivivuori & Rimpelä 2005, 155.)

6 SOSIAALINEN PÄÄOMA SUOJAAVANA TEKIJÄNÄ

Osa nuorista tuntuu kuitenkin selviävän elämästään toisia paremmin riskitekijöistä huolimatta. On siis olemassa suojaavia ja voimavaratekijöitä, joiden avulla nuori voi selvitä riskitekijöistä huolimatta. Esimerkiksi välinpitämättömässä perheessä kasvanutta nuorta voi suojata lähellä oleva muu välittävä aikuinen, kuten isovanhemmat. Voimavaratekijänä lapsen elämässä voi olla esimerkiksi vanhempien lapsilähtöinen ja kannustava kasvatusta, josta lapsi saa turvaa. Lapsilähtöinen kasvatusta myös edesauttaa lapsen kiinnittymistä yhteiskuntaan. (Pulkinen 2002, 15–16, 17.) Rikollisuudelta suojaavina tekijöinä voidaan pitää sosiaalista pääomaa, joka koostuu sosiaalisesta kontrollista, yhteisöllisyydestä, kuten sosiaalisesta tuesta, hyvistä ihmissuhteista ja luottamuksesta muita ihmisiä kohtaan. (Järvenpää 2011, 103–105.)

Sosiaalinen pääoma saa eri lähteissä hyvin erilaisia määritelmiä, mutta karkeasti määritellen sen voi sanoa pitävän sisällään ihmisten kommunikoinnin ja yhdessäolon. Se pitää sisällään myös yhteisön normiston ja tavat toimia. Sosiaalinen pääoma on aineetonta omaisuutta ja ilmaisee ihmisen kyvyn olla tekemisissä toisten kanssa. Sitä pidetään positiivisena voimavarana. Tietyn yhteisön sisällä epätasaisesti jakautuneena se voi kuitenkin muuttua negatiiviseksi niin niille, jotka jäävät siitä paitsi, kuin niil-

le, jotka sitä muiden kustannuksella saavat. Tällöin lopputulos on helposti huonompi kuin lähtötilanne. (Ellonen 2005, 178–179; Ellonen 2008, 84–85.)

Hyvän kasvuympäristön peruselementtejä ovat turvallinen arki, perhe, ystävät, yhteisö, harrastukset, koulutus sekä arvokas lapsuus ja nuoruus. Näistä koostuu sosiaalinen pääoma, joka ilmenee yhteisöissä tukena ja kontrollina. Sosiaalinen tuki ilmenee toisista välittämisenä ja yhteenkuuluvuutena, kontrolli taas yhteisön asettamina normeina ja niiden rikkomisesta tulevana rangaistuksina. (Aaltonen 2011, 18; Ellonen 2008, 46, 49, 84–85.)

6.1 Yhteisön merkitys

Nuoren maailmassa keskiössä ovat perhe, ystävät, koulu ja harrastukset. Näistä yhteisöistä muodostuu sosiaalinen pääoma nuoren maailmaan ja ne ovat tärkeitä tekijöitä nuoren hyvinvoinnin kannalta. Lisäksi aidot yhteisöt luovat pohjan esimerkiksi yhteiskuntaan sopeutumiselle sekä menestykselle koulussa. (Järvenpää 2011, 103–105; Salmi 2006, 192.)

Systeemiteoreettisen ajattelun mukaan ihmistä ei nähdä vain pelkkänä yksilönä, vaan yhteisön osana. Tällöin yhtä yksilöä ei pystytä auttamaan muuttamatta muitakin systeemin rakenteita. Esimerkiksi nuori nähdään aina myös osana perhettään, eikä nuorta voida auttaa auttamatta samalla hänen perhettään. Vuorovaikutussuhteisiin on myös kiinnitettävä huomiota. Perhe itse kuuluu osana asuinalueensa ja kaupunkinsa systeemiä. (Cox & Paley 1997, 245–246.) Systeemiteorian mukaan nuorta ei voida ymmärtää, jos hänen perheyhteisönsä jätetään tarkastelun ulkopuolelle (Minunchin 1985, 290).

Perheen ja yhteisön merkitystä yksilön kehitykselle voidaan tarkastella myös ekologisen teorian valossa. Teoriassa lähtökohtana on, että yksilön kehitys tapahtuu aina yksilön ja yhteisön välisessä molemminpuolisessa vuorovaikutuksessa. Kehitys ei ole lyhytaikaista tai tilannesidonnaista, vaan jatkuvaa, niin ajan kuin paikan suhteen. Varhaislapsuudessa yksilö on vuorovaikutuksessa vain lähiympäristönsä kanssa. Myöhemmin hän alkaa hahmottaa suurempaa ympäristöä, kuten esimerkiksi koulua tai vanhempien työpaikkaa. Yksilön kehittyessä hänen kykynsä käsittää ja käsitellä asioita, tapahtumia ja ympäristöjä kehittyy. Kehitystä ei tapahdu ainoastaan lapsuudessa, vaan kehittyminen on koko elämän mittainen prosessi. Ekologisessa teoriassa vuorovaikutussuhteet laajenevat iän myötä ja niistä muodostuu sosiaalinen verkosto. Tätä verkostoa pidetään yksilön kehityksen kannalta erittäin merkityksellisenä. (Puroila & Karila 2001, 204–207, 211.)

Perhe on yhteiskunnan kannalta tärkeä perusta ja se ylläpitää yhteiskunnan rakenteita. Sen varassa yhteisö toimii. Perheen tärkein tehtävä on kasvataminen, ja siellä lapsi oppii yhteiskunnan ja yhteisön normit. Kodin tuella on aina nuorelle suuri merkitys. Tutkimukset osoittavat, että ne nuoret, jotka saavat perheeltään tukea, viihtyvät paremmin koulussa ja syyllistyvät

epätodennäköisemmin rikekäyttäytymiseen, kuin ne, jotka eivät tukea saa. (Ellonen 2005, 180; Paananen 1990, 9.)

Nuorten hyvinvointiin vaikuttavat monet perheeseen liittyvät asiat. Näitä ovat muun muassa vanhempien koulutustausta, perherakenne ja se, kuinka pitkään perhe on asunut samassa paikassa. Vanhempien työllisyystilanteella on myös suuri merkitys nuoren mielialaan. Tutkimuksen mukaan vanhempien alhainen koulutustaso ja asuinpaikan muutokset aiheuttavat helpommin masennusta tytöille kuin pojille. Samassa tutkimuksessa kävi ilmi, että molemmat sukupuolet voivat tutkimuksen mukaan paremmin asuessaan ydinperheissä. (Kaltiala-Heino ym. 2001, 163.)

Perhe on rakenteena sellainen, että sen sisälle mahtuu paljon asioita, jotka halutaan pitää salaisuutena muille. Ulkokuorta halutaan usein pitää kiilloitettuna ja antaa omasta perheestä onnellisempi kuva, kuin se ehkä onkaan. Tällöin ongelmat saattavat jäädä pimentoon ja ammattilaiset eivät pysty ohjaamaan perhettä oikeanlaisen tuen piiriin. Toisaalta taas perhe on luottoyksikkö, jolle koetaan voivan purkaa negatiiviset tunteet, perheen jäädessä silti lähelle. Ystävien suhteen ollaan usein varovaisempia, sillä heidän koetaan voivan lähteä kyllästyttyään pois. (Rönkä & Kinnunen 2002, 7.)

Perheen suoma valvonta ja kontrolli suojaavat lasta epäsosiaaliselta käytökseltä ja rikolliselta kehitykseltä (Haapasalo 2006, 150). Lisäksi lasten käyttäytymiseen vaikuttaa naapuruston epävirallinen kontrolli. Tällä tarkoitetaan sitä, että aikuiset seuraavat ja kommentoivat lasten ja nuorison käytöstä omalla asuinalueellaan. Yhteisö kontrolloi itse jäseniensä käyttäytymistä. Osaan tämä kontrolli ei kuitenkaan vaikuta, ja he käyttäytyvät paheksunnasta ja kielloista huolimatta sääntöjen vastaisesti. Sellaisella alueella, jossa tapahtuu paljon muuttoliikettä, ei yhteisön kontrollia esiinny niin paljon kuin tiiviissä yhteisössä, jossa naapurit tuntevat toisensa. (Pulkkinen 2002, 19.) Bronfenbrenner on kirjoittanut kirjassaan *Kaksi lapsuuden maisemaa* (1973), että naapurien vaikutus on merkittävä. Erityisesti aikuisten ja varttuneempien lasten vaikutus lasten käyttäytymiseen on merkittävin lasten omien vanhempien jälkeen.

Tutkimukset ovat osoittaneet, että suomalaisilla nuorilla masennus ja rikekäyttäytyminen ovat hyvin yleisiä. Lisäksi ne liittyvät usein toisiinsa ja esiintyvät yhdessä. Kuten aikaisemmin tuli ilmi, yhteisön antama tuki ja yksilön toiminnan kontrolli ovat tärkeitä tekijöitä nuorten masennuksen ja rikekäyttäytymisen ehkäisyssä. Tuki estää masennuksen puhkeamista ja kontrolli vaikuttaa vähentävästi rikekäyttäytymiseen. Nämä ovat molemmat sosiaalisen pääoman ilmentymiä, kuten aiemmin on tullut ilmi. Sosiaalinen kontrolli vaikuttaa tutkimuksen mukaan poikien rikekäyttöön enemmän kuin tyttöjen. Mitä enemmän yhteisö kontrolloi, sitä vähemmän pojat syyllistyvät rikekäyttäytymiseen. Koulussa tapahtuva kontrollointi vaikuttaisi ulottuvan myös vapaa-aikaan. Tyttöjen kohdalla sosiaalisella kontrollilla ei ollut tutkimuksen mukaan samanlaista vaikutusta. (Ellonen 2005, 176; Ellonen 2008, 86–87.)

Toisaalta taas Leila Leisto ja Suvi Tuomikoski-Koukkula (2011, 132, 155) ovat tehneet tutkimuksen nuorten tyttöjen tuntemuksista, kun sosiaalityöntekijä ja poliisi ovat puuttuneet heidän tekemisiinsä ja erityisesti päihteiden käyttöön. Tutkimuksessa tuli ilmi yhteisön ja erityisesti vanhempien kontrollin vaikutus tyttöihin. Tutkimukseen osallistuneet tytöt ilmaisivat haastatteluissa kokeneensa häpeää siitä, että heidän päihteiden käyttöönsä on puututtu. Häpeä ei johtunut viranomaisista vaan siitä, mitä vanhemmat heistä ajattelisivat. Monille vanhemmille tuli suurena yllätyksenä heidän lapsensa päihteiden käyttö. Usein tapahtumiin liittyi nuoren valehtelu vanhemmille nuoren olinpaikasta ja seurasta tapahtumahetkellä. Tytöt tunsivat häpeää, koska olivat pettäneet vanhempiansa luottamuksen. Ne tytöt, joilla ilmeni häpeän kokemus, olivat niitä nuoria, joiden päihteiden käyttöön ei tarvinnut puuttua toiste.

Kuten aikaisemmin ekologisen teorian yhteydessä tuli ilmi, perheiden elämään eivät vaikuta ainoastaan perheen sisällä tapahtuvat asiat. Vanhemmat tuovat mukanaan esimerkiksi oman työpaikkansa vaikutuksen nuoren maailmaan. Samoin nuori tuo oman laajenevan elämämpiirinsä vaikutuksen perheen ilmapiiriin. Sen vuoksi ei ole lainkaan yhdentekevää perheiden kannalta, millaista kohtelua ja kuria nuoret kohtaavat koulussa ja kuinka vanhempien työpäivä on sujunut. (Rönkä & Kinnunen 2002, 6.)

Peruskouluikäisten nuorten yksi merkittävimmistä tukipilareista Suomen yhteiskunnassa on koulu. Mikäli koulujärjestelmä onnistuu perustehtävässään, se kerryttää ja jakaa paljon sosiaalista pääomaa sekä hyvinvointia. Koulu voi kannatella nuorta ja lisätä hyvinvointia hänen elämässään ja tasata oppilaiden sosiaalista eriarvoisuutta. Se voi kuitenkin toimia myös syrjäyttävänä tekijänä. Koulu ei ole pelkästään joukkio yksilöitä, vaan se on yhteisö ja systeemi, jossa kaikki osat vaikuttavat toisiinsa. Useat ongelmat sekä kriisit syntyvät tässä yhteisössä, joten niitä ei voida ratkaista yhteisön ulkopuolella. Lastensuojelulle ja ennaltaehkäisevälle toiminnalle koulu on otollinen paikka saada näkymä koko ikäluokkaan. (Wallin 2011, 27–28.)

Nykymaailman ongelmissa ja perherakenteiden murroksessa nuoret tarvitsivat elämäänsä enemmän läsnä olevia ammattilaisia, joilta saisivat tukea ja ohjausta. Kouluissa tapahtuva sosiaalityö on merkittävä mahdollisuus, jota pitäisi enemmän käyttää hyväksi. Koulusosiaalityön avulla voitaisiin turvata nuorten hyvinvointia ja kerryttää sosiaalista pääomaa. Koulun antamalla henkisellä tuella on ennaltaehkäisevä merkitys nuorten syrjäytymisriskiin. Varsinkin opettajien antama yhteisöllinen tuki on vaikuttanut olevan merkityksellistä. Opettajien sosiaalisen kontrollin on myös havaittu tuovan positiivisia tuloksia nuorten masentuneisuuden ja rikekäyttäytymisen ehkäisemiseen. Nuoret ovat toki myös itse vaikuttamassa oman koulunsa ilmapiiriin niin positiivisessa kuin negatiivisessakin mielessä. (Wallin 2011, 29–30; Ellonen 2008, 96–97.)

Kouluampumisten yhteydessä on pohdittu paljon, miten vastaavantyyppiset tragediat olisi mahdollista tulevaisuudessa estää. Psykologit Yhdysvalloissa ovat ehdottaneet lääkkeeksi koulujen yhteisöllisyyden tiivistämistä ja toisten hyväksymistä sellaisina kuin he ovat. Koulukiusaamisen kitke-

minen olisi kaiken lähtökohta. Oppilashuoltoa olisi syytä parantaa ja tarjota nuorille matalan kynnyksen palveluja, jotta avun hakeminen olisi mahdollisimman yksinkertaista. Tiiviissä yhteisössä oppilaat myös helpommin huomaavat muutokset koulutovereissaan ja mahdolliset mielenterveysongelmat voitaisiin huomata ajoissa. Opettajia olisi koulutettava taitamaan perinteisten oppiaineiden lisäksi myös oppilaiden kohtaaminen sekä heidän tukemisensa ja auttamisensa. (Benyik & Kohen 2011, 141.)

Aiemmin tuli jo sosiaalisen pääoman yhteydessä ilmi, että tuen epätasainen jakautuminen voi aiheuttaa yhtä suuria ongelmia kuin se, ettei tukea ole ollenkaan. Syy epätasaiseen jakautumiseen ei kuitenkaan aina voi suoraan sanoa johtuvan sen antajasta. Oppilas saattaa olla osittain tuen ulottumattomissa. Se voi johtua siitä, ettei hän itse suostu ottamaan sitä vastaan, tai että esimerkiksi arjen järjestelyt ja kiire tekevät oppilaan huomiointimisen mahdottomaksi. (Ellonen 2008, 97–98.)

Myös koulujärjestelmän rakenne saattaa aiheuttaa itsessään syyn epätasaiselle tuen ja kontrollin jakautumiselle. Suomalaisissa kouluissa käytetään usein integroitua luokkajärjestelmää, jossa erityistä tukea tarvitseva oppilas sulautetaan perusopetukseen mukaan. Tämä saattaa aiheuttaa sen, että erityistä tukea tarvitseva oppilas saa tai ottaa opettajan huomion muiden kustannuksella. Tämä ei välttämättä ole edes huomion osakseen saavan kannalta positiivista. Tilanteen parantaminen vaatisi käytännön muutoksia koulumaailmaan. Koulun ilmapiiriä parantaisi, jos oppilaat ja opettaja toimisivat enemmän yhdessä ja yhteisöllisyyttä sekä yhteenkuuluvuutta lisättäisiin. Kontrollia lisäisi myös se, että opettajilla olisi mahdollisuus tuntea oppilaansa paremmin, ja sama koskee myös oppilaita keskenään. Luokkamat koulut ovat aiheuttaneet ryhmien pirstaloitumista ja yhteisöllisyyden heikentymistä. (Ellonen 2008, 97–98.)

Kerhotoiminnalla, jota järjestetään kouluissa varsinaisen opetuksen jälkeen, on osoitettu olevan positiivinen vaikutus oppilaan koulumenestykseen ja sijoittumiseen elämässä. Koulussa järjestetty kerhotoiminta on myös lisännyt yhteisöllisyyttä. Sen on huomattu suojaavan rikolliselta toiminnalta varsinkin niitä, joilla riskitekijät ovat muutoin suuret. Yhdysvalloissa tehty tutkimus on kerännyt yhteen niitä piirteitä, joita tehokas koulu sisältäisi. Koulun olisi oltava oppilailleen turvallinen ja heidän olisi saatava tuntemus siitä, että asiat ovat järjestyksessä ja hoidossa. Opettajan olisi myös oltava aidosti kiinnostunut oppilaistaan. Koululla on suuri merkitys nuoren kehityksessä. (Pulkkinen 2002, 22, 25–26.)

6.2 Ennaltaehkäisy ja varhainen puuttuminen

Tässä osassa käsitellään ennaltaehkäiseviä toimenpiteitä ja varhaista puuttumista nuoren elämässä. Lisäksi kerrotaan kodin koulun välisen yhteistyön tärkeydestä ja vanhemmuuden tukemisesta. Kuten aikaisemmin osiossa viisi nousi esiin, sama asia voi toisessa kontekstissa olla ennaltaehkäisevä ja toisessa riskitekijä.

Kunta on velvoitettu järjestämään lastensuojelun lisäksi ehkäisevää lastensuojelua lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi. Ehkäisevää lasten-

suojelua järjestetään ennen kuin lapsi tai nuori perheineen on asiakkaana lastensuojelun piirissä. Ehkäisevän lastensuojelun tavoitteena on edistää ja turvata lapsen tai nuoren kasvua, kehitystä sekä hyvinvointia ja lisäksi vahvistaa vanhemmuutta. Ehkäisevä lastensuojelu on tukimuoto, jota annetaan esimerkiksi opetuksessa, nuorisotyössä ja sosiaali- ja terveydenhuollossa. Lisäksi ehkäisevään lastensuojeluun kuuluu erityinen tuki. (LastSL 3 a §.)

Nuorisolaissa on säädetty, että kunnassa on oltava nuorille suunnattu monialainen ohjaus- ja palveluverkosto, johon kuuluu myös edustaja poliisihallinnosta. Tällaisen monialaisen verkoston tehtävänä on koota paikallisten nuorten kasvu- ja elinoloista tietoa ja myös arvioida nuorten tilannetta. Poliisilla esimerkiksi on paljon tietämystä alueen ongelmista ja niiden kehittymisestä. Moniammatillisessa verkostossa on helppo jakaa oikeaa, luotettavaa ja ajantasaista tietoa, jota kaikki voivat hyödyntää. (Aaltonen 2011, 101–102; Nuorisolaki 7 a §.)

Poliisi tekee paljon moniammatillista yhteistyötä eri viranomaistahojen kanssa. Lähipoliisiksi kutsutaan esimerkiksi koulujen ja nuorisotyön kanssa yhteistyötä tekevää poliisia. Lähipoliisi on poliisin ennaltaehkäisevän työn tärkein muoto ja sillä tähdätään poliisin perustehtäviin eli rikollisuuden ennaltaehkäisyyn ja rikosten selvittämiseen. Lähipoliisitoiminnan välineitä ovat varhainen puuttuminen, monialaiset työryhmät ja yhteistyö koulujen ja sosiaalitoimen kanssa. Sosiaalinen media on erityisesti nuorten keskuudessa uusi ja hyödyllinen työväline lähipoliisille. Tällaisen toiminnan tarkoituksena on madaltaa nuorten kynnystä ottaa yhteyttä poliisiin sekä lisätä tunnetta poliisin läsnäolosta myös verkossa. (Aaltonen 2011, 99–100.)

Lähipoliisitoiminnan yksi keskeisimmistä kohteista ovat nuoret ja nuorten syrjäytyminen. Poliisitoiminta painottuu aina ennaltaehkäisevään työhön ja varhaiseen puuttumiseen, sillä aikuisten elämäntapaan ja rikoksiin puuttuttaessa ollaan jo myöhässä. Poliisille tärkein asia moniammatillisessa työryhmässä olemiselle on, ettei jälkikäteisiä toimenpiteitä tarvittaisi. Pääpainon on oltava aina varhaisessa puuttumisessa. (Aaltonen 2011, 103.)

Varhainen puuttuminen on käsitteenä hyvin uusi. Vasta vuosituhannen alussa käsite on ilmaantunut päivittäiseen käyttöön mediassa ja politiikassa. Eri toimijoiden puheissa alkoi toistua käsitteet huoli, pelko ja puuttuminen aina, kun oli puhe lasten ja nuorten sosiaalisista ongelmista. 2000-luvun aikana erilaisten hankkeiden myötä varhainen puuttuminen vakiintui ja siitä tuli lasten ja nuorten ongelmia ennaltaehkäisevä interventio. Varhainen puuttuminen levisi nopeasti varhaiskasvatukseen, kouluun ja lastensuojeluun, mutta toiminta oli paljolti ruohonjuuritason toimijoiden varassa. Tällä hetkellä varhainen puuttuminen on vakiinnuttanut asemansa sosiaali- ja kasvatusalalla. Lastensuojelulain mukaiseksi toiminnaksi se tuli vuonna 2008. Varhainen puuttuminen on tehokeino turvata yksilön kasvua siellä, missä elinolot eivät näytä turvalliselta, eli erityisesti syrjäytymisvaarassa olevien lasten ja nuorten keskuudessa. (Satka 2011, 61–63.)

Ennaltaehkäisevä työ ja varhainen puuttuminen ovat aina hyödyllisempiä ja edullisempia kuin korjaava työ. Varhainen puuttuminen ja ongelmien ennaltaehkäisy ovat myös edellytys lasten ja nuorten hyvälle elämälle. Riittävän varhaisella puuttumisella, tuella ja avulla on valtava merkitys lapsen ja nuoren sekä heidän perheensä kärsimyksen vähentämisessä. Lisäksi sillä edistetään heidän osallisuuttaan ja katkaistaan syrjäytymiskehitystään. (Aaltonen 2011, 18, 60.)

Kodin ja koulun välinen yhteistyö on tärkeä ennaltaehkäisevä tekijä turvattaessa nuoren tasapainoista kehittymistä. Tieto siitä, että kodin ja koulun kontrolli toimivat yhdessä, tuo nuorelle turvallisuuden tunnetta. Koulun kautta hyviä vanhemmuuden tukemisen keinoja ovat vanhempainyhdistykset sekä erilaiset vanhempainryhmät. Kouluissa, joissa työskentelee koulusosiaalityöntekijä, on hyvä mahdollisuus saada vanhemmuuden tukemiseen erilaista asiantuntemusta ja osaamista. Ryhmämuotoinen perhetyö on myös merkittävä tukimuoto ja verkostoitumismahdollisuus erityisesti nuorten vanhemmille. Tällaista perhetyötä voi olla esimerkiksi yläkoulun aloittaneiden nuorten vanhemmille suunnattu keskusteluilta tai informaatiotilaisuus. (Pulkkinen 2002, 26; Wallin 2011, 103–105.)

Vanhemmuuden tukemisella on hyvin merkittävä lakisääteinen tehtävä koulun ja kodin yhteistyössä. Vanhemmuuden tukemiseen ennakoiva lastensuojelu ja ennaltaehkäisevä työ ovat hyviä keinoja. Vanhemmuuteen suhtautuminen on vaihdellut aikojen kuluessa paljon. Tällä hetkellä korostetaan sekä yhteisön että yksilön vastuuta. Lisäksi vanhemmuuden tukeminen katsotaan tärkeäksi asiaksi. Varhaiskasvatuksen kasvatuskumppanuutta pyritään kehittämään myös koulussa ja näin lisäämään kodin ja koulun vuorovaikutusta, hyvinvointia ja luottamusta, kehittämään tietoista vanhemmuutta sekä vahvistamaan tukiverkosta. (Wallin 2011, 103–105.)

Aikuisten välinen yhteistyö ehkäisee merkittävästi ongelmatilanteiden syntymistä. Mikäli ongelmatilanteita kuitenkin syntyy, on yhteistyö merkittävässä asemassa ongelmien ratkaisemisessa positiivisella tavalla. Vanhempien huolen kuuleminen heidän lapsiaan koskevista asioista on ensiarvoista. Näin heille tulee tunne omasta arvokkuudestaan. Vanhemmat saavat myös tietää, etteivät he ole yksin huolensa kanssa, vaan muillakin on samanlaisia ongelmia. Vanhemmuuden tukemisella lisätään vanhempien voimavaroja. Heitä rohkaistaan aikuisen roolissa ja vanhemmuuden haasteiden kohtaamisessa sekä lisätään vanhempien omaa vastuuta. Yhtenä ydinajatuksena koulun ja kodin yhteistyössä on, että kasvatus on yhteisvastuullinen tehtävä. (Wallin 2011, 105.)

Usein nuorten pahoinvoinnista syytetään vanhempia. Tänä päivänä aikuisten sanotaan olevan entistä tietoisempia lasten oikeuksista ja kasvatustehtävän tärkeydestä. Kuitenkin esimerkiksi työelämän vaativuus verottaa aikuisen voimia ja mahdollisuuksia olla läsnä nuorelle. Lisäksi runsaat ohjeet ja neuvot siitä, miten toimia, saattavat olla ristiriidassa keskenään. Myös sukupolvien välisen yhdessäolon muuttuminen vaikeuttaa vanhemmuuden tehtävää. Aiemmin isovanhemmat asuivat usein samassa taloudessa ja osallistuivat lasten hoitoon sekä kasvatukseen. Nykyisin vastuu lapsista on yleensä ainoastaan vanhemmilla itsellään. (Rönkä & Kinnunen

2002, 4–5.) Seuraavassa luvussa kerrotaan tutkimuskysymykset ja -tehtävä. Tämän jälkeen kuvaillaan tutkimusmenetelmät.

7 TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA -KYSYMYKSET

Ankkurin asiakasryhmistä mukaan valikoituivat alaikäiset rikoksenteelijät ja muut ongelmiin joutuneet. Lähisuhdeväkivallan uhrit jäivät tämän tutkimuksen ulkopuolelle. Työn tavoitteena oli kartoittaa millaisia taustoja on Ankkuritoimintaan ohjautuvilla nuorilla. Lisäksi haluttiin saada tietoa siitä, millaisia nuorille ongelmat kasaantuvat, onko heidän taustoissaan yhteisiä piirteitä ja millaisia sosiaalisen pääoman muotoja perheillä on. Näillä tiedoilla olisi mahdollisesti merkitystä ennaltaehkäisevää työtä kehitettäessä. Tutkimustehtävänä oli Ankkuritoimintaan ohjautuvien nuorten taustojen kartoittaminen. Tutkimuskysymykset olivat:

- Millaisia taustoja on Ankkurin toimintaan ohjautuvilla nuorilla ja onko niissä yhteisiä tekijöitä?
- Millainen on vanhempien sosioekonominen asema?
- Millaisia sosiaalisen pääoman muotoja nousee kyselyssä esille?

8 TUTKIMUSMENETELMÄT

Tutkimus toteutettiin kvantitatiivisella ja kvalitatiivisella menetelmällä. Aineisto hankittiin havainnoimalla ja suljetulla eli strukturoidulla kyselylomakkeella, jossa lisänä oli neljä avointa kysymystä. Kysely jaettiin Hämeenlinnassa ja Riihimäellä kesä-elokuun 2012 aikana Ankkuritoimintaan ohjautuneiden nuorten vanhemmille. Kysely pyrittiin tekemään mahdollisimman yksinkertaiseksi ja nopeasti täytettäväksi, jotta siihen olisi matala kynnyys vastata. Lomakkeessa kysyttiin esimerkiksi vanhempien koulustausta, varallisuudesta ja perhemuodosta. Tutkimuksen strukturoidut kysymykset analysoitiin SPSS-ohjelmiston avulla ja avoimet kysymykset teemoittelulla.

Ankkuritiimin havainnointi tapahtui nuorten parissa koulujen aloitusviikonloppuna elokuussa 2012. Näin saatiin käytännössä kuva siitä, mitä Ankkuritoiminta on. Kokemukset havainnoista kirjattiin kokemuspäiväkirjaan, jota hyödynnettiin tutkimusraporttia kirjoittaessa. Lisäksi käytiin keskustelua Ankkuritiimin kanssa, josta muodostui kokonaiskuva siitä, miten prosessi nuorten ja heidän perheidensä kanssa etenee nuoren ohjautuessa Ankkurin piiriin.

8.1 Tutkimusote

Tässä työssä käytettiin kvantitatiivista ja kvalitatiivista tutkimusotetta. Kvantitatiivinen ote oli käytössä kyselylomakkeen strukturoidussa osassa ja kvalitatiivinen avoimissa kysymyksissä ja havainnoinnissa.

Kvantitatiivisessa eli määrällisessä tutkimuksessa korostetaan yleispätevien syiden ja niistä johtuvien seurauksien löytymistä. Siinä keskitytään faktoihin ja painotus on kokeilemisessa. Johtopäätökset perustuvat aikaisempiin tutkimuksiin ja tutkimuksen luonne on teoriaa vahvistava. Tutkijan ja tutkittavan suhde jää usein melko etäiseksi. He eivät välttämättä missään vaiheessa varsinaisesti tapaa toisiaan, toisin kuin kvalitatiivisessa tutkimuksessa. (Vilkkä 2007, 16, 23–24.)

Kvantitatiivisessa tutkimuksessa tulosten luotettavuus vaatii mahdollisimman suuren vastaus- ja osallistumisprosentin. Hyvänä puolenä määrällisessä tutkimuksessa on sen toistettavuus. Kvantitatiivinen tutkimus tehdään usein kontrolloidussa ympäristössä tai tarkkaan laaditun kyselylomakkeen avulla, jossa kaikki osallistujat vastaavat samoihin kysymyksiin. Kysymyksiä ei muuteta tilanteen mukaan, vaan ne pysyvät samoina prosessin alusta loppuun. (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2009, 49; Uusitalo 2001, 79–82.) Sen, käytetäänkö tutkimuksessa kvantitatiivista vai kvalitatiivista tutkimusmenetelmää vai tarvitaanko molempia, sanelee tutkittava asia ja se, mitä siitä halutaan saada selville (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2009, 40–41).

Kvalitatiivista eli laadullista tutkimusmenetelmää käytetään usein ilmiöistä ja asioista, joista ei vielä entuudestaan tiedetä kovinkaan paljoa, niihin halutaan saada uutta näkökulmaa tai epäillään aikaisempia tuloksia. Laadullisessa tutkimuksessa kysymykset ja aineiston keruumenetelmät saattavat muuttua tutkimuksen edetessä kuunneltaessa haastateltavia. (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2009, 49–51, 57.) Poikkeavuudet aineistossa eivät ole laadullisessa tutkimuksessa merkityksellisiä. Otanta jää kvalitatiivisessa tutkimuksessa usein melko pieneksi ja tapauksia pyritään analysoidaan mahdollisimman tarkasti. Tutkimusmenetelmiä ovat esimerkiksi haastattelut, havainnointi ja henkilökohtaiset päiväkirjat. Tutkijan omalla persoonalla on merkitystä tulosten tulkinnassa. (Eskola & Suoranta 2003, 15–18, 208.)

8.2 Kyselytutkimus

Kyselytutkimus on hyvä tapa koota ja tarkastella tietoa esimerkiksi erilaisista ilmiöistä, näkemyksistä, asenteista, arvoista ja ihmisten toiminnasta. Kyselytutkimusta käytettäessä tutkija esittää vastaajalle kysymyksiä kyselylomakkeen avulla. Kyselylomake eroaa haastattelulomakkeesta siinä, että kyselylomakkeen täytyy toimia omillaan, ilman haastattelijan apua. Kyselytutkimuksessa mittarina ovat kysymysten tai väitteiden vastaukset, joiden avulla yritetään mitata erilaisia ilmiöitä. Haasteena kyselytutkimuksessa ovat useat seikat, kuten onko kyselyyn vastannut oikea kohdejoukko, tuleeko vastauksia tarpeeksi, mittaavatko kysymykset oikeita asioita ja onko esimerkiksi ajankohta kyselylle oikea. Mittaus on aina ainutkertainen, eikä tuloksiin voida vaikuttaa jälkikäteen. Tästä syystä kyselykaavakkeen suunnitteluun pitää käyttää paljon aikaa ja kysyä asiantuntijoilta neuvoa, jotta saataisiin luotettavat ja laadukkaat vastaukset. (Vehkalahti 2008, 11–12, 40–41.)

Kyselylomakkeen kysymyksien vastausvaihtoehdot voivat olla avoimia tai suljettuja. Avoimessa kohdassa vastaus on vapaamuotoinen, kun taas strukturoidussa kohdassa vastausvaihtoehdot ovat valmiiksi annettuja. Valmiiksi annettujen vaihtoehtojen laatimisessa pitää olla tarkka, jotta vaihtoehdot ovat toisensa poissulkevia. Suljettu kysymys voi olla helpompi tapa saada vastauksia, sillä esimerkiksi ikää kysyessä ne eivät tunnu vastaajasta liian tungettelevalta. Avoimella kysymyksellä voidaan saada tutkimuksen kannalta merkittävää tietoa, joka olisi muuten voinut jäädä saamatta. Avointa kysymystä on hyvä käyttää, mikäli vastausvaihtoehtoja tulisi liikaa tai niitä ei pystyittäisi etukäteen rajaamaan. Vastausten käsittelyssä suljetut osiot valmiine vaihtoehtoineen ovat helpompia ja selkeämpiä sekä nopeampia analysoitavia. Avoimissa kohdissa vastausten tulkinta vie enemmän aikaa, mutta vastauksista voi saada syvempää tietoa. (Vehkalah- ti 2008, 24–25.)

8.3 Havainnointi ja kokemuspäiväkirja

Havainnointi on keskeinen osa arkielämää ja sen avulla hahmotetaan ympäristöä, reagoidaan ja yritetään ymmärtää kokemuksia eri asioista. Tieteessä havainnoinnilla kerätään aineistoa tutkittavan ongelman eri tekijöistä. Jotta havainnot saadaan työstettyä tieteellisiksi päätelmiksi, on kiinnitettävä huomiota havainnointitapaan ja aineiston analyysiin. (Grönfors 2001, 124.)

Osallistuvassa havainnoinnissa tutkijalla on eräänlainen kaksoisrooli tutkimustyössään hänen ollessaan sekä ihminen että tutkija. Havainnoinnissa tutkijan tärkein työväline on hänen oma persoonansa. Tutkijan on tunnettava oma persoonansa hyvin, jotta mitkään tekijät eivät vaikuta tutkimuksen tuloksiin. Huolellisten ja tarkkojen muistiinpanojen tekeminen on erittäin tärkeää, jotta analyysin ja johtopäätösten tekeminen olisi mahdollisimman tarkkaa. Osallistuva havainnointi kytkee erittäin hyvin saadun tietämyksen sen kontekstiin ja auttaa ymmärtämään esimerkiksi tutkittavan kohteen ympäristöä. Osallistuvan havainnoinnin avulla on mahdollista saada monipuolista tietoa ja yksityiskohtia, joita ei muulla tavoin pystyisi ottamaan selville. Havainnointitietoa pystytään yhdistämään muulla tavoin kerättyyn tietoon tai teoriaan ja ne voivat tukea toisiaan. Osallistuva havainnointi tuo tutkimukseen ja aineistonkeräämiseen mukaan näkö- ja kuuloaistin lisäksi tunteet. (Grönfors 2001, 125–129, 131.)

Muistiinpanojen kirjoittaminen on erittäin tärkeä osa havainnointia. Ihmisen muisti on valikoiva, josta merkittävätkin tuntuvat tiedot voivat kadota. Muistiinpanoja on hyvä olla myös erilaisia, kuten päiväkirjamaisia kontekstitietoja sekä tuntemuksia, vuorovaikutusta ja tunteita kuvaavia muistiinpanoja. (Grönfors 2001, 134–135.)

Saimme apulaispoliisipäällikkö Mika Heikkoselta kutsun tulla tutustumaan Ankkurin kenttätoimintaan. Vierailulla oli tarkoitus saada tutkimukseen mukaan osallistuvaa havainnointia. Koimme, että oli tärkeää nähdä ja kokea Ankkuritiimin työskentelyä käytännössä. Meidät otettiin hyvin vastaan ja saimme olla osallisina kokonaisvaltaisesti heidän työssään. Tiimi suhtautui meihin tasavertaisesti ja avoimesti.

Kokemuspäiväkirjat kerättiin osallistumalla Ankkuritiimin kenttätyöhön koulujen aloitusviikonloppuna 11.8.2012. Tiimiin kuului tuona viikonloppuna vanhempi konstaapeli Juha Kuningas, sosiaalityöntekijä Jonna Laitonen sekä psykiatrinen sairaanhoitaja Tarja Rannikko.

Kiersimme autolla Hämeenlinnan keskustassa ja muualla Hämeenlinnan Ankkurin toimialueella. Automatkoilla saimme käydä keskustelua tiimin kanssa heidän työstään, yleisesti sosiaalityöstä ja nuorisosta. Saimme hyvän kuvan moniammatillisuudesta käytännössä ja sen tärkeydestä sosiaalialalla. Resurssien vähyys nousi myös hyvin esiin. Sillä aikaa kun tiimi oli käymässä toisessa kunnassa, olisi toisessa kunnassa tarvittu jo heidän väliintuloaan. Ankkuritiimissä on vain yksi poliisi, ja ainoastaan hänellä on oikeus esimerkiksi puhalluttamiseen ja kiinnipitämiseen. Huomasimme, kuinka paljon päihtyneitä nuoria jäi tämän takia puhalluttamatta ja heidän tilanteensa näin ollen ilman väliintuloa. Työntekijät kokivat itsekin, että Ankkuritiimejä olisi tämän kokoisella alueella oltava vähintään kaksi, jotta nuoria voitaisiin auttaa tehokkaammin. Ankkurin haaviin jääminen on resurssien puutteen vuoksi sattumanvaraista. Kuitenkin jo tieto siitä, että Ankkuri on olemassa ja valvoo nuoria, vaikuttaa osaan nuorista hillitsevästi.

Meille konkretisoitui joidenkin näkemiemme tapausten kautta se, kuinka yksin osa nuorista on. Jonna Laitonen kommentoi erään nuoren kohdalla sitä, kuinka myös lapset voivat menettää luottamuksensa vanhempiinsa. Vanhemmat ovat menettäneet vanhemmuutensa ja auktoriteettinsa lastensa silmissä toimimalla toistuvasti väärin.

Työntekijöiden ammattitaito teki meihin vaikutuksen. He osasivat kohdata nuoret arvostavasti ja kunnioittaen, minkä huomasi nuorten suhtautumisesta tiimiin. Huutelua ja tiimin uhmaamista ei esiintynyt joitakin poikkeuksia lukuun ottamatta. Tiimi osasi toimia tilanteen mukaan niin nuorten kuin heidän vanhempiensakin kanssa. He suhteuttivat asennoitumisensa vastapuolen reaktion mukaan niin, että vanhemmat ymmärsivät tilanteen vakavuuden, mutta eivät ylireagoineet.

8.4 Tutkimuksen luotettavuus ja rajoitukset

Kyselytutkimuksessa vastausten luotettavuuteen vaikuttaa moni muukin asia kuin vain vastaajien nimettömyys ja tutkijoiden vaitiolovelvollisuus. Luotettavuuteen ja laatuun vaikuttavat myös esimerkiksi kulttuurilliset, tekniset, sisällölliset ja kielelliset seikat. Mittauksen luotettavuudesta puhuttaessa käytetään kahta eri perustetta, validiteettia ja reliabiliteettia. Validiteetilla tarkoitetaan mittauksen pätevyyttä, eli mitattiinko sitä, mitä oli tarkoitus mitata. Reliabiliteetilla tarkoitetaan mittauksen tarkkuutta. Mittauksen reliabiliteetti on aina sitä parempi, mitä vähemmän mittauksessa on tullut esiin mittausvirheitä. (Vehkalahti 2008, 40–41.)

Otannalla tarkoitetaan tutkimuksen kohteena olevasta perusjoukosta otettua otosta, joka vastaa kyselyyn ja jonka vastausten perusteella tulokset yleistetään koskemaan koko perusjoukkoa. Otanta on tärkeä valita tarkasti

tutkimuksen luotettavuuden kannalta, esimerkiksi oikea tiedonkeruumenettelmä ja oikea kohderyhmä on valittava tarkasti. Otannan koko vaikuttaa myös luotettavuuteen siten, että mikäli otoskoko on liian pieni, sitä ei voi luotettavasti yleistää koskemaan koko perusjoukkoa. Vastausprosentti on myös yksi tutkimuksen luotettavuuden mittari. Vaikka otos olisi oikean kokoinen, mutta vastauksia tulee vähän, ei tutkimus ole kovin luotettava. (Vehkalahti 2008, 43–44.)

Kysely jaettiin kaikille vanhemmille, jotka olivat tulleet Ankkuriin lapsensa asioissa. Kyselyyn vastaaminen oli vapaaehtoista ja siihen vastattiin samassa yhteydessä kun perhe oli Ankkuritapaamisessa poliisilaitoksella. Vapaaehtoisuus ja vastaustilanne ovat voineet vaikuttaa vastausprosenttiin. Tällöin otantaa ei voida välttämättä yleistää koskemaan koko perusjoukkoa. Otannan kokoon vaikutti myös se, että saimme kyselyajan loputtua tiedon, että yksi Ankkuritiimeistä oli jättäytynyt tutkimuksen ulkopuolelle jo heti alkumetreillä. Opinnäytetyön aikataulu vaikutti siihen, että kyselyä ei olisi voitu jatkaa pidempään.

Kyselylomake tehtiin työelämäyhteyden kanssa. Tämä toi osaltaan ammattimaista näkemystä kysymysten aseteluun, mutta toisaalta rajoitti niitä aiheita, joita itse olimme lukemamme teorian pohjalta pitäneet relevantteina. Analysointivaiheessa huomasimme edelleen kaipaavamme niitä tietoja asiakkaista, joita mahdollisesti olisimme saaneet poistetuilla kysymyksillä. Esimerkiksi aikaisempi asiakkuus poliisin tai lastensuojelun kanssa jäivät kysymättä työelämätahon päätöksestä. He kokivat näiden kysymysten olevan leimaavia. Lisäksi tieto nuorten sukupuolesta olisi ollut mielenkiintoista, mutta emme osanneet kyselyä laatiessa ajatella sitä. Perheelle tärkeät asiat oli alun perin tarkoitus kysyä strukturoidulla kysymyksellä. Tämä vaihdettiin kuitenkin lopullisessa kyselylomakkeessa avoimeksi kysymykseksi, jotta saatiin vanhempien omia ajatuksia heille tärkeistä asioista. Tämä on kuitenkin aiheuttanut sen, että vastausprosentti on jäänyt pieneksi tässä kysymyksessä.

Keskustelimme myös, olisiko kysymyksistä tullut erilaiset, jos teoreettinen viitekehys olisi ollut kokonaisuudessaan valmis kyselylomaketta laadittaessa. Toisaalta tämä olisi ehkä ohjannut liikaa kysymyksiä tiettyyn suuntaan ja ne olisi voitu kokea leimaaviksi. Tutkimuksen validiteetin kannalta olisi ehkä ollut hyvä, että sosiaalisen pääoman ilmentymiä olisi osattu kysyä laajemmin. Nyt tieto jäi melko yksipuoliseksi. Meille jäi itsellemme tunne siitä, että haluaisimme tietää lisää esimerkiksi perheiden yhteisöistä ja niiden luomasta kontrollin ja tuen tunnusta.

Yhtenä rajoituksena tutkimuksen tulosten luotettavuuteen saattaa olla kysymysten väärin ymmärtäminen. Yritimme välttää tätä muokkaamalla kysymykset mahdollisimman helposti ymmärrettäviksi. Kuitenkin jo pelkästään tilanne, missä kyselyyn on vastattu, on voinut vaikuttaa kysymysten ymmärtämiseen. Kysymyksiä lukiessamme huomasimme, että esimerkiksi kysymys ”Millaista tukea odotat vanhempana?” oli eräässä vastauksessa ymmärretty koskemaan omaa ikäihmisenä tarvitsemaa tukea. Me olimme tarkoittaneet kysymyksessä sitä tukea, mitä äiti tai isä kaipaa lapsiaan kasvattaessaan. Väärinymmärtämistä tapahtuu helposti, ja tämä on hyvin

haasteellista kysymysten asettamisen kannalta. Väärinymmärrystä oli tapahtunut myös kysymyksessä huoltajuudesta. Osa ydinperheiden vanhemmista oli vastannut vain eronneille tarkoitettuun kysymykseen. Tämä on saattanut vääristää yksinhuoltajien ja yhteishuoltajien määrän jakautumista.

Kysymykset on voitu kokea leimaavaksi, vaikka laadittaessa kyselyä sitä pyrittiin välttämään. Kyseessä oli kuitenkin tilanne, jossa selvitetään oman lapsen tekemää rikettä tai joutumista ongelmiin. Voi olla mahdollista, että vaikeimmissa olosuhteissa elävät perheet ovat jääneet tutkimuksesta pois. Esimerkiksi sellaiset perheet, jotka ovat olleet jo monta kertaa Ankkurin luona, ovat ehkä olleet jo liian uupuneita vastataksen. On mahdollista, että vastaukset ovat tulleet vain sellaisilta perheiltä, jotka eivät ole kuitenkaan kovin huolissaan lapsestaan ja joilla on yleisesti ottaen asiat kunnossa. Perhemuotoa koskevaan kysymykseen on moni jättänyt kyselyssä vastaamatta. Perheet ovat ehkä kokeneet, että perhemuodon ilmoittaminen yksinkertaistaa lapsen rikekäyttämisen syytä. He saattavat ajatella, että heidän perhemuotonsa ei ole motiivina lapsen käyttöön.

Myös päihdekysymykset on saatettu kokea leimaaviksi, mikä on voinut vaikuttaa alentavasti vastausprosenttiin. Päihteidenkäyttö on monelle arkaluontoinen asia ja kohtuukäyttöäkin halutaan salata. Tämä on voinut aiheuttaa sen, että päihdekysymyksissä on saatettu vähätellä käyttöä.

9 TUTKIMUKSEN TULOKSET

Tutkimukseen osallistui 58 perhettä, jotka olivat ohjautuneet Ankkurin piiriin lapsensa asioissa. 29 vastausta tuli Hämeenlinnasta ja 29 vastausta Riihimäeltä. Vastanneista 77,6 % oli naisia ja loput miehiä. Suurin osa vastanneista oli 31–50-vuotiaita ja vain alle 10 vastanneista sijoittui iältään tämän ikähaarukan ulkopuolelle.

Suurin osa kyselystä oli strukturoidussa muodossa. Kysymykset ja vastausvaihtoehdot oli tarkkaan mietitty etukäteen, jotta niihin olisi helppo vastata eikä suurta tulkinnan varaa jäisi. Vastaukset eriteltiin Hämeenlinnan ja Riihimäen kesken. Avoimilla kysymyksillä halusimme vastaajien kertovan omin sanoin miksi he ovat Ankkurin asiakkaina ja kartoittaa erilaisten kysymysten avulla perheiden sosiaalista pääomaa. Vanhempien haluttiin itse pohtivan sosiaalista pääomaa koskevien kysymysten vastaukset, jotta asiat olisivat varmasti heidän omia ajatuksiaan perheelle tärkeistä asioista. Avoimia kohtia oli kyselyssä neljä. Vastanneiden määrä jäi avoimissa kysymyksissä pienemmäksi kuin strukturoidussa osuudessa. Aineistosta nostettiin esiin joitakin lainauksia vastaajien kirjoituksista.

Seuraavaksi esitellään tutkimuksen tulokset, jotka on jaettu kolmeen eri osioon. Ensimmäiseksi raportoidaan sosioekonomiseen asemaan liittyvät asiat. Tämän jälkeen kerrotaan asiakkuuden aiheista ja vanhempien päihteiden käytöstä. Viimeisenä osana on sosiaalista pääomaa käsittelevät tulokset.

9.1 Sosioekonominen asema

Sosioekonomista asemaa tiedusteltiin kysymällä koulutustaustaa ja kotitalouden kuukausittaisia bruttotuloja. Lisäksi kysyttiin tämänhetkistä pääasiallista toimintaa ja perheen asumismuotoa.

Koulutustaustaltaan puolet vastanneista oli lukion tai ammattikoulun käyneitä. Seuraavaksi eniten, 22,4 %, oli perus- tai keskikoulun suorittaneita. Ylemmän asteen koulutus, eli ammattikorkeakoulu- tai korkeakoulutasoinen, oli 24,1 %:lla vastanneista. Kaksi henkilöä ei ollut vastannut koulutustaustaa koskevaan kysymykseen.

Kotitalouden bruttotuloihin oli jättänyt vastaamatta 17,2 % vastanneista. Alle 1000 € kuukausitulot oli yhdellä vastanneista, 1000–2999 € tienasi 15,5 % ja 39,6 % vastanneista kertoi perheen kuukausittaisiksi bruttotuloikseen 3000–5999 €. Noin neljännes tienasi kuussa yli 6000 €.

Pääasialliseksi toiminnakseen työssäkäynnin ilmoitti kaikista vastanneista 89,7 %. Hämeenlinnalaisista vastaajista 6,9 % opiskeli, mutta Riihimäellä opiskelijoita ei ollut. Yksi Riihimäen vastaajista oli perhevapaalla. Joku muu syy, kuten sairausloma, oli kolmella vastaajalla. Työttömiä tai eläkeläisiä ei vastaajissa ollut lainkaan. (Kuvio 1.)

Kuvio 1. Vastaajan pääasiallinen tämänhetkinen toiminta.

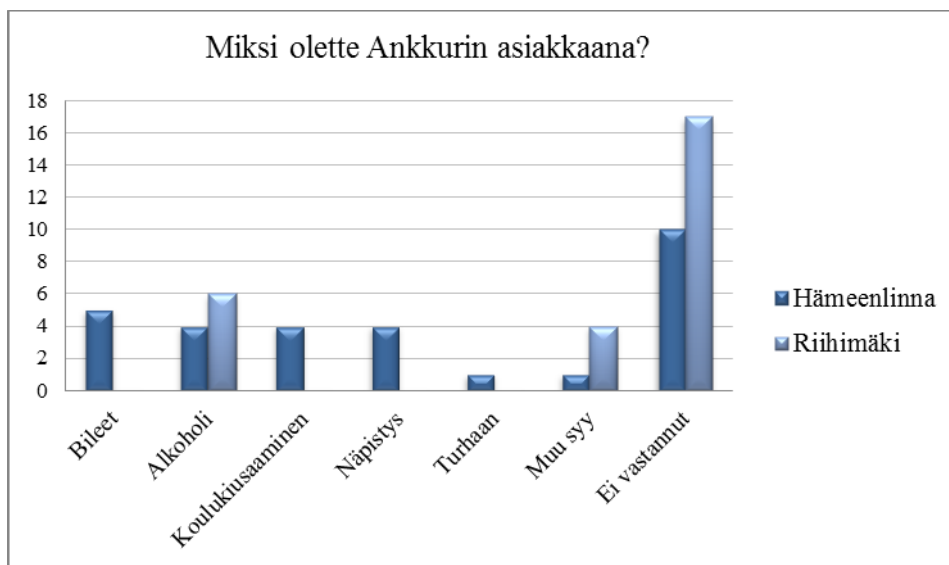
Suurin osa vastaajista, 81 %, asui omistusasunnossa ja 17,2 % vuokralla. Yksi vastanneista jätti vastaamatta tähän kysymykseen.

9.2 Asiakkuuden aihe ja vanhempien päihteiden käyttö

Kyselylomake alkoi avoimella kysymyksellä, jolla selvitettiin miksi vastaaja oli tekemisissä Ankkurin kanssa. Aiheita Ankkurin asiakkuuteen on monia, joten kysymystä ei strukturoitu. 20,7 % kaikista vastanneista, oli ollut jo aiemminkin Ankkurin kanssa tekemisissä. Riihimäellä vastaava

luku oli 17,2 % ja Hämeenlinnassa aikaisempien asiakkuuksien määrä oli otannassa hieman suurempi, 24,1 %.

Alaikäisen alkoholin käyttö oli suurin syy Ankkurin asiakkaaksi päätymiselle kaikista vastanneista. Hämeenlinnassa nuorten bileet nousi merkittävimmäksi yksittäiseksi syyksi. Myös koulukiusaaminen ja näpistys näkyvät Hämeenlinnan Ankkurissa. Riihimäellä nämä tekijät eivät nousseet esiin, mutta moni vanhempi oli vastannut olevansa hoitamassa lapsensa asioita, eli varsinainen syy jäi selvittämättä. Lisäksi vastaamatta jättäneiden määrä oli Riihimäellä huomattavasti korkeampi. (Kuvio 2.)

Kuvio 2. Asiakkuuden aihe.

Lisäksi haluttiin kartoittaa vanhempien omaa päihteidenkäyttöä. Kysymykseen sisältyi kolme kohtaa, tupakointi, alkoholin käyttö ja muiden päihteiden käyttö. Reilusti yli puolet, 74,1 % vastanneista ilmoitti, että käyttää alkoholia harvemmin kuin viikoittain. Kyselyssä ei kysytty tarkemmin käytettyjen alkoholiannoksien lukumääriä. Viikoittain alkoholia käytti 15,5 % vastanneista. 8,6 % ilmoitti, ettei käytä alkoholia ollenkaan. Yksi jätti vastaamatta tähän kysymykseen.

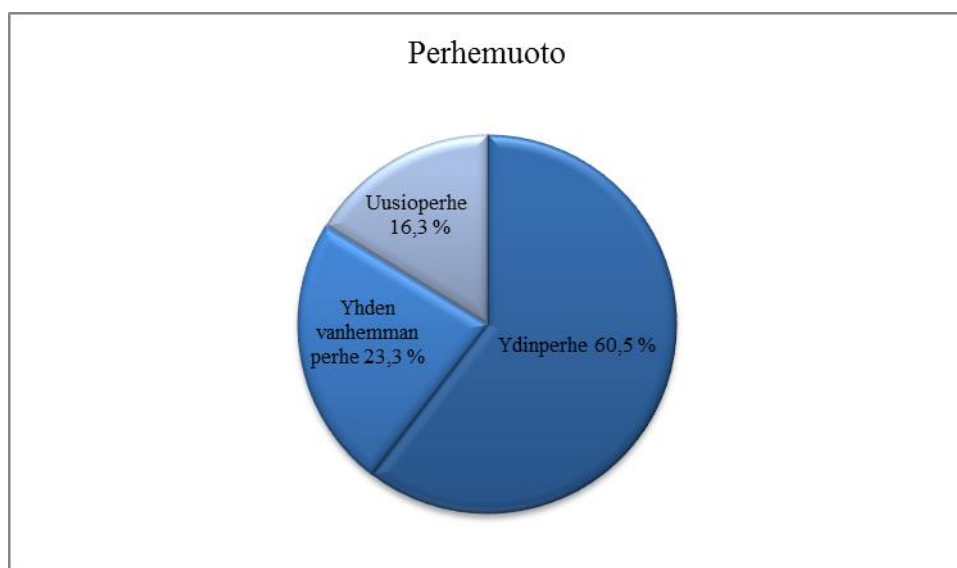
29,3 % vastanneista ilmoitti tupakoivansa päivittäin. Viikoittain tai harvemmin 6,9 % ja ei koskaan 60,3 %. Muiden päihteiden käyttämisestä kysyttäessä 89,7 % vastasi, ettei käytä muita päihteitä koskaan. Yksi vastaajista ilmoitti käyttävänsä harvemmin kuin viikoittain ja vastaamatta jätti 8,6 %.

9.3 Sosiaalinen pääoma

Seuraavat kohdat käsittelevät sosiaalista pääomaa. Kuten kohdassa kuusi tuli ilmi, sosiaalinen pääoma koostuu esimerkiksi yhteisön tuesta ja kontrollista. Lisäksi sosiaalinen pääoma on aineetonta omaisuutta, kuten perheen yhdessä oloa ja turvallista arkea.

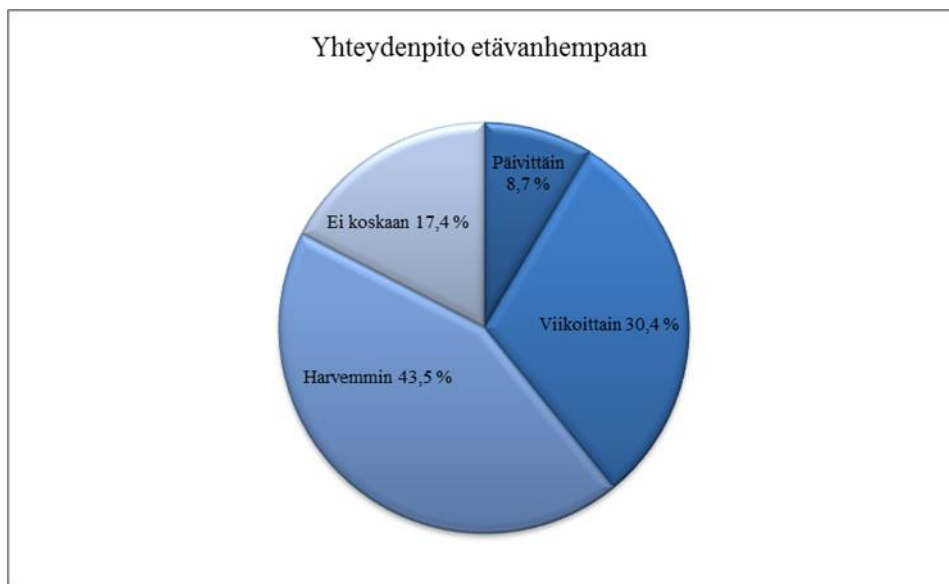
Sosiaalista pääomaa kartoitettiin kysymällä vastaajan perhemuotoa, siviilisäätyä ja lasten lukumäärää perheessä. Lisäksi eronneilta kysyttiin huoltajuusmuotoa sekä lasten yhteydenpitoa etävanhemman kanssa. Kartoitimme lisäksi avoimilla kysymyksillä perheelle tärkeitä asioita, yhteistyön sujumista koulun ja kodin välillä sekä vanhempien tuentarvetta.

Kuviosta 3. näkyy, että ydinperheitä oli kysymykseen vastanneista suurin osa. Yhden vanhemman perheitä oli vastanneista 23,3 % ja uusioperheitä 16,3 %. Jatkokysymyksenä näiltä perheiltä kysyttiin vielä huoltajuusmuodosta. Yhteishuoltajuus oli vastanneista huomattavammalla osalla ja yksinhuoltajien osuus vastanneista oli 21,7 %. Vastausprosentti jäi kuitenkin hyvin alhaiseksi. Noin neljännes jätti vastaamatta perhemuotoonsa, mutta osa ydinperheisiin kuuluvista vanhemmista oli myös vastannut huoltajuuskysymykseen.

Kuvio 3. Perhemuodot

Kysyttäessä yhteydenpidosta etävanhemman kanssa, kysymykseen vastanneista vastasi 8,7 %, että yhteydenpito on päivittäistä. 30,4 % vastasi sen olevan viikoittaista ja 43,5 % vastasi yhteydenpidon tapahtuvan harvemmin kuin viikoittain. 17,4 % vastanneista ilmoitti, että yhteyttä etävanhempaan ei ole. (Kuvio 4.)

Kuvio 4. Yhteydenpito etävanhemman kanssa.

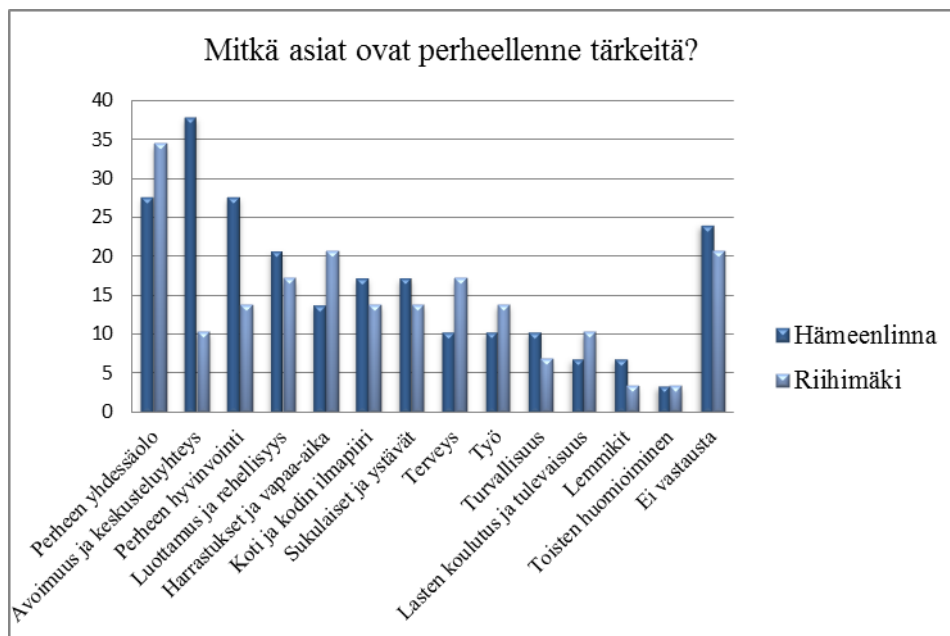
Suurimmassa osassa perheistä oli 2-3 lasta. 12,1 % vastanneista ilmoitti, että perheeseen kuuluu yksi lapsi ja 10,3 % vastanneista kertoi perheeseen kuuluvan 4-6 lasta. Vain pieni osa jätti vastaamatta. Vastanneista naimisissa oli 60,3 % ja naimattomia oli 5,2 %. Avoliitossa eläviä oli 13,8 % ja eronneita vastanneista oli 20,7 %.

Kysyttäessä perheelle tärkeistä asioista, suurin osa mainitsi perheen yhdessäolon. Tämä jakautui melko tasaisesti Hämeenlinnan ja Riihimäen kesken. Vastauksista nousi myös perheenjäsenten välisen avoimuuden ja keskusteluyhteyden tärkeys. Tässä vastauksessa Riihimäen ja Hämeenlinnan välillä oli huomattava ero, sillä vain pieni osa Riihimäellä vastanneista mainitsi tämän tärkeänä asiana. (Kuvio 5.)

Yhteiset ruokailuajat ja iltahetket joissa voi keskustella päivän asioista.

Yhteiset hetket arjessa ja juhlassa.

20,7 % vastanneista listasi perheen hyvinvoinnin tärkeäksi asiaksi. Vastaus sisälsi lisäksi perheen, perhekeskeisyyden ja perhearvot. Myös tässä vastauksessa Hämeenlinnan osuus oli Riihimäen osuutta suurempi. Luottamus ja rehellisyys nousivat neljänneksi suurimmaksi asiaksi perheiden vastauksissa. Seuraavaksi yleisin vastaus perheelle tärkeistä asioista olivat harrastukset ja vapaa-ajan vietto, johon kuului myös lomamatkat ja mökkeily. 15,5 % vastanneista koki kodin ja sen ilmapiirin tärkeäksi asiaksi. Tämän aihepiirin sisään kuuluivat myös elämän säännöllisyys ja tavallinen perhe-elämä. Sukulaisia, ystäviä ja terveyttä arvostettiin yhtä paljon ja työntekoa lähes yhtä paljon. Turvallisuus elämässä ja lasten koulutus ja tulevaisuuden sujuminen nousivat seuraavaksi eniten esille. Joitakin vastauksia tuli myös lemmikeistä ja toisten tukemisesta ja huomioimisesta. Vastaamatta jätti 11 vastaajaa, kuusi Hämeenlinnasta ja viisi Riihimäeltä. (Kuvio 5.)

Kuvio 5. Sosiaalisen pääoman tekijöitä perheessä.

Kodin ja koulun väliseen yhteistyöhön oli suurin osa (39/58) vastanneista melko tyytyväisiä. Lisäksi neljä asiakasta, kolme Hämeenlinnassa ja yksi Riihimäeltä, olivat erittäin tyytyväisiä yhteistyöhön. Yksi vastaaja Riihimäeltä koki, että yhteistyö kodin ja koulun välillä ei toimi.

Wilma- ja Helmi-järjestelmiä pidettiin hyvinä yhteydenpidon keinoina Hämeenlinnassa ja Riihimäellä. Lisäksi yhteyttä kerrottiin pidettävän sähköpostitse, tekstiviesteillä ja puhelimitse sekä palavereissa. Tähän kysymykseen jätti vastaamatta vain hyvin pieni osuus kyselyyn osallistuneista.

Kysyttäessä minkälaista tukea vastaajat kokevat tarvitsevansa vanhempana (Kuvio 6.), tuli vastauksiin paljon hajontaa ja vastaamatta jätti 55,2 % kyselyyn osallistuneista. Ammatillista tukea korostettiin eniten vastauksissa ja Ankkuri koettiin hyvänä tai erittäin hyvänä tapana tukea vanhemmuutta. Oma tukiverkosto ja vertaistuki nousivat seuraavaksi tärkeimmäksi tuen muodoiksi. Hämeenlinnan vastauksissa mainittiin varhainen puuttuminen ja epäkohtiin tarttuminen. Riihimäen vastauksissa tuli ilmi tarve avoimudesta ja kriisiavusta. Siellä kaivattiin myös tietoa ja käytännön neuvoja. Hämeenlinnassa nousivat esille myös lapsen kuuleminen ja ymmärtäminen sekä yhteistyö. Kaksi vastaajista koki, ettei tarvitse mitään tukea, ja kolme ei osannut sanoa.

Tämä keskustelu on ollut hyvää tukea.

Tällaista mitä tukea mitä Ankkuri tarjoaa, erittäin hyvää toimintaa.

Ankkuri hyvä tässä kohdassa!

Keskustelu apu tuntui ihan mukavalta. Nopea puuttuminen oli upeaa, kun aina moititaan ettei puututa ajoissa. Toivottavasti lapsikin ymmärtää paremmin kun samat asiat ja perustelut tulevat useammalta taholta.

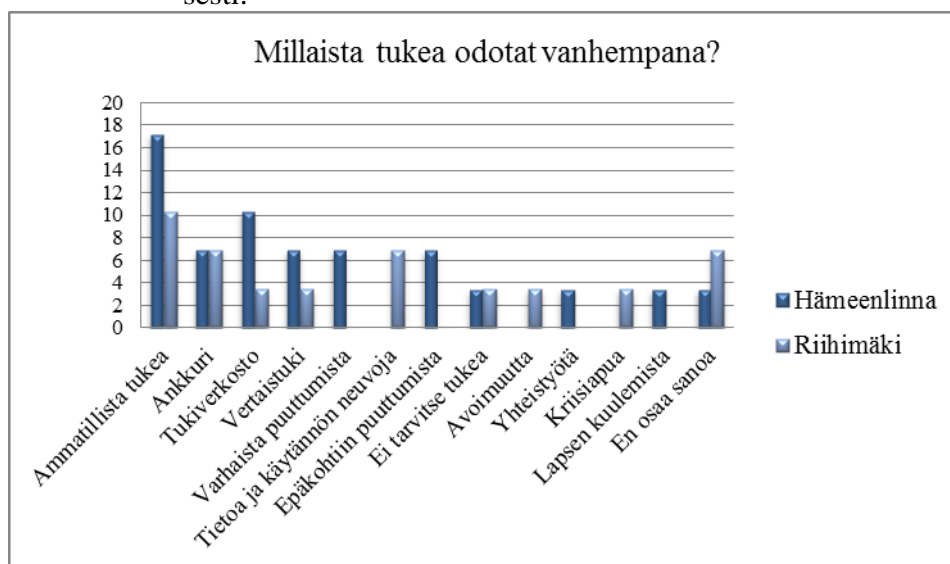
Nuorille alkoholia tai tupakkaa välittävät laitetaan vastuukseseen tekemisestään.

Käytännön neuvoja 15-vuotiaan uhmakkaan teinin kanssa.

Tietoa!

Yhteistyötä viranomaisten kanssa ja puuttumista kuten meidän tapauksessa.

Normaalitilanteessa en ihmeempää, Elämäkriiseissä tuki/apu tarpeen. esim. mielenterveyspalvelut nuorille erityisesti.

Kuvio 6. Vanhemmuuden tukeminen.

10 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli tutkia Ankkuritoimintaan ohjautuvien nuorten taustoja ja kartoittaa perheiden sosioekonomista asemaa. Lisäksi haluttiin selvittää sosiaalisen pääoman ilmentymiä, kuten, perhemuotoa, huoltajuutta ja perheelle tärkeitä asioita. Teoriaosuudessa kerrottiin ensin Ankkuritoiminnasta. Tämän jälkeen käsiteltiin nuoruutta ikäkautena ja avattiin käsitettä rikekäyttäytyminen. Lisäksi selvitettiin, mitä seurauksia nuorelle koituu lainvastaisesta toiminnasta. Teoriaosuuteen kuului myös nuoruusikään liittyviä riskitekijöitä kuten syrjäytyminen ja päihteet sekä seikkoja, joilla voidaan katsoa olevan suojaava vaikutus. Seuraavaksi kerromme johtopäätöksistä ja pohdimme niitä.

Tämän tutkimuksen tulosten perusteella Ankkuriin ohjautuu nuoria hyvin erilaisista lähtökohdista. Erottavia tekijöitä oli taustoissa enemmän kuin

yhdistäviä. Ainoa selkeästi yhdistävä tekijä oli vanhempien työssäkäynti ja perheen asuminen omistusasunnossa. Työttömiä ei otannassa ollut ollenkaan, mikä oli mielestämme huomion arvoinen seikka verrattuna siihen, mikä on yleinen asenne työttömien lasten tilanteeseen. Tulojakauma oli vastanneiden keskuudessa suuri, josta voidaan päätellä, ettei sosioekonominen asema vaikuta siihen, syyllistyykö nuori rikokseen.

Yksinhuoltajia oli otannassa vain alle 10 %. Tämä tulos on ristiriidassa sen vallitsevan ajattelutavan mukaan, että yksinhuoltajien lapset ajautuvat helpommin ongelmiin kuin ydinperheen lapset. Myös taustateoria, kohdassa 5 (5.1) tukee sitä käsitystä, että muissa kuin ydinperheissä asuvilla nuorilla on suurempi riski tehdä rikoksia. Tosin samassa osiossa nousi esiin se seikka, että loppujen lopuksi perheen sosiaalisen pääoman määrällä on suurempi merkitys kuin perhemuodolla. Ydinperheitä oli vastanneista yli puolet. Sosiaalisen pääoman muodoista esille nousi esimerkiksi yhdessäolon tärkeys, perheen hyvinvointi sekä harrastukset ja vapaa-aika. Kodin ja koulun välistä yhteistyötä pidettiin tärkeänä, mutta vanhemmat kaipaivat myös lisätukea. Yhteisöllisyyttä kaivattaisiin lisää perheiden elämään ja Ankkurin toiminta nähtiin merkityksellisenä.

Vastausten perusteella vanhempien oma päihteidenkäyttö on hyvin hallinnassa. Tosin pohdimme aiemmin kohdassa kahdeksan (8.2) sitä, kuinka totuudenmukaisesti päihdekysymykseen on vastattu sen leimaavuuden vuoksi. Vanhempien esimerkkiasema päihteiden käytössä on merkittävä, joten on tärkeää, että vanhemmat osaavat käyttää alkoholia kohtuudella. Kuitenkin suurin syy tämän tutkimuksen mukaan Ankkuriin ohjautumisessa, oli nuorten päihteiden käyttö. Tästä voisi tehdä sellaisen johtopäätöksen, että päihdevalistusta pitäisi tehostaa ja aikaistaa, jotta nuorten päihteidenkäyttöä saataisiin vähennettyä. Näin voitaisiin saada ennaltaehkäistyä nuoren ajautumista rikolliseen toimintaan, johon päihteet tutkimusten mukaan altistavat. Päihdevalistuksen voidaan siis ajatella olevan myös rikoskierteen ennaltaehkäisyä. Sama asia nousi esiin myös teoriaosuudessa kohdassa viisi (5.3), jossa kuvailtiin päihteitä nuoruuden riskitekijöinä.

Tutkimuksen pohjalta tulimme siihen tulokseen, että kouluissa ja nuorisotyössä eri sektoreilla olisi lisättävä yhteisöllisyyttä ja matalan kynnyksen auttamispalveluja. Nuorilla olisi oltava paikka, josta saada apua ongelmiinsa mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Myös vanhemmuutta olisi tuettava enemmän ja yhteistyön tulisi jatkua tiiviinä koulun ja kodin välillä myös lasten siirryttyä alakoulusta yläkouluun. Monet vastanneista olivat kaivanneet kasvatuskumppanuutta yläkoulun kanssa. Ankkurin toiminta on äärimmäisen tärkeää. Samanlaista moniammatillista tukea ja väliintuloa tarvittaisiin yhteiskunnassa paljon enemmän, jotta nuorten syrjäytymistä saataisiin ehkäistyksi ja hyvinvointia lisätyksi.

Teoriasta tulee hyvin esille se, kuinka voimakkaasti kaikki asiat vaikuttavat toisiinsa. Kiusaaminen aiheuttaa masennusta, masennus rikoskierrettä, rikoskierre aiheuttaa masennusta ja masennus taas aiheuttaa kiusaamista. Lisäksi esimerkiksi köyhyys ja sosiaalisen pääoman puute aiheuttaa masennusta ja rikoskierrettä. Kaikki edellä mainitut voivat osaltaan aiheuttaa yhteiskunnasta syrjäytymistä. Voisi siis ajatella, että kaikki lapsille ja nuo-

rille osoitettu valistus ja ennaltaehkäisy vaikuttavat kaikkiin näihin ongelmiin. Esimerkiksi Ankkurin väliintulo koulukiusaamistapauksissa voi ennaltaehkäistä paljon suurempien ongelmien syntymistä. Varhaista puuttamista ja ennaltaehkäisyä ei siis voi missään nimessä väheksyä. Ankkurin toiminta vähentää poliisien työtä myöhemmässä vaiheessa. Kaupunkien säästötoimet eivät näin ollen saisi kohdistua ennaltaehkäisevään toimintaan. Kuten aiemmin tuli ilmi, syrjäytynyt ihminen tulee maksamaan yhteiskunnalle noin miljoona euroa, joten tämän päivän säästöt tulevat kalliiksi tulevaisuudessa.

Vaikka kaikista nuorista rikoksen tekijöistä ei tulekaan aikuisia rikollisia, on lähes kaikilla aikuisilla rikoksen tekijöillä takanaan nuorisorikollisuutta (Farrington 1992, 532). Lisäksi useat nuoret ja aikuiset rikosentekijät ovat olleet lapsuudessaan lastensuojelun asiakkaita (Haapasalo 2006, 133). Ongelmat eivät siis synny tyhjästä vaan merkit ovat nähtävissä jo aiemmin. Ankkuritiimin psykiatrinen sairaanhoitaja Tarja Rannikko kommentoi, että harvoin ensimmäinen rikos on kalliin television varastaminen vaan kierre alkaa usein pienistä näpistyksistä. Tämän vuoksi Ankkurin puuttuminen jo varhaisessa vaiheessa pieniinkin rikoksiin ja koulukiusaamistapauksiin on perusteltua.

Tutkimusaineistosta kävi ilmi, että suurituloisen perheen lapsi syyllistyi näpistykseen. Näpistyksen tai varastamisen motiivi ei siis välttämättä aina ole se, että nuori vie sitä mitä hän tarvitsee, vaan esimerkiksi tässä tapauksessa rikokseen on voinut ajaa esimerkiksi paineteorian mukaisesti ryhmän paine, perheen sosiaalisen pääoman puute tai jännityksen hakeminen. Lisäksi, koska ympäristö olettaa nuorten käyttäytyvän tietyllä tavalla normaalisti ja rikkoen, voi se aiheuttaa joissakin nuorissa tarvetta käyttäytyä odotusten mukaisesti. Ympäristön oletus voi näin toimia stressi- tai painetekijänä nuoren elämässä kuten aiemmin tuli ilmi. Pohdimme, pitäisikö Ankkurin pureutua jo niihin vaiheisiin, mitkä paineteorian mukaan ovat stressitekijöitä nuoren elämässä, kuten esimerkiksi yläkouluun siirtyminen. Osa nuorista tarvitsisi varmasti paljon enemmän tukea tähän vaiheeseen. Sääntöjen vastaisen toiminnan synnä voivat olla myös ongelmat perheessä, kuten vanhempien avioero tai valvonnan puute (Kivivuori 2008, 145). Jotta rikoskierre saadaan katkaistua ja nuori saa apua, on siis tärkeää tutkia syytä rikoksen tekemiseen, kuten Ankkurissa tehdään, eikä keskittyä vain rankaisemiseen.

Yhdessäolon tärkeys nousi vanhempien vastauksista merkittäväksi asiaksi. Yhteisöllisyys on noussut tässä työssä monessa eri kohdassa kantavaksi voimaksi. Esimerkiksi poliisin toiminta on vaikuttavampaa, kun hän tuntee pienellä paikkakunnalla nuoret ja heidän vanhempansa. Yhteisöllisyys koulumaailmassa vähensi tutkimusten mukaan oppilaiden huonovointisuutta, kuten kohdassa kuusi (6.1) tuli ilmi. Vanhemmat pitivät koulun ja kodin välistä yhteistyötä tärkeänä, mikä sekin luo yhteisöllisyyttä ja lisäksi lisää tukea ja kontrollia nuorten elämään. Yhteisöllisyyttä lisää myös nuorten vanhempien keskinäinen yhteys. Syrjäytyminen ja päihteet kohdassa (5.3) kerrottiin siitä, kuinka tärkeää nuorille on, että vanhemmat tietävät siitä, missä he liikkuvat. Vastausten perusteella vanhemmat tietävät sosi-

aalisen pääoman ja yhteisöllisyyden merkityksen nuoren hyvinvoinnin kannalta.

Yhteisöllisyyden merkityksen nuorten käytöksen kontrolloinnissa huomasimme myös itse ollessamme havainnoimassa Ankkurin toimintaa kentällä. Pienellä paikkakunnalla poliisi tunsu yhteisön ja monien nuorten vanhemmat. Tämä varmasti rajoittaa sääntöjen vastaista käyttäytymistä. Nuorten toimintaan on matalampi kynnyks puuttua yhteisössä, jossa ihmiset tuntevat toisensa. Poliisi myös heti tiesi, kuka nuorista on alaikäinen, kun taas Hämeenlinnan keskustassa nuoren alkoholin käyttöön puuttuminen on sattumanvaraisempaa. Perinteinen yhteisöllisyys on ylipäättään yhteiskunnassa vähentynyt. Osa kouluista on siirtynyt luokattomaan opetusmuotoon ja naapurustoissa ihmiset eivät enää usein tunne toisiaan. Nuorten yhteisöllisyys ilmenee kuitenkin nykyisin esimerkiksi sosiaalisen median kautta. Sen sanotaan kuitenkin syövän sosiaalista pääomaa vähentämällä aikaa kasvokkaiselta vuorovaikutukselta esimerkiksi perheen kesken. (Jokinen & Saaristo 2004, 261–262.)

Vanhempien vastauksista tuli ilmi, että he kaipaisivat enemmän tietoa ja käytännön neuvoja ammattilaisilta sekä vertaistukea. Yhteisöllisyyden näkökulmasta koulu olisi hyvä foorumi tällaiselle toiminnalle, sillä se on ainoa paikka, mikä tavoittaa koko ikäluokan. Esimerkiksi keskustelutilaisuuksia, missä eri alojen asiantuntijat olisivat kertomassa perheitä ja nuoria koskettavista asioista. Esimerkiksi Ankkuritoiminnan esittely, tietoisuuden nuoren kehityksestä tai kokemusasiantuntijan kertomus omasta päihdeidenkäytöstä voisivat olla sekä mielenkiintoisia että hyödyllisiä. Näillä keinoilla voitaisiin saada vanhemmat aktivoitua koulun toimintaan ja lisätä yhteisöllisyyttä koulumaailmaan. Myös lähipoliisin läsnäolo koulun arjessa mahdollistaisi aidon kohtaamisen. Lähipoliisi voisi tutustua lapsiin ja nuoriin ja antaa esimerkiksi laillisuuskasvatusta.

11 POHDINTA

Lopuksi kerrotaan pohdintojamme, joita opinnäytetyöprosessi meissä herätti. Lisäksi mietimme työskentelymme onnistumista ja vastaan tulleita haasteita sekä jatkotutkimusaiheita.

Pohdimme vanhempien asenteiden vaikutusta nuoren käyttäytymiseen. Esimerkiksi yksi vastaajista koki Ankkurin toiminnan turhana ja mietimme, voiko Ankkurin väliintulolla olla positiivisia vaikutuksia, jos nuoren vanhemmat suhtautuvat siihen negatiivisesti. Lisäksi mietimme onko Ankkurilla vaikutusmahdollisuuksia sellaisen alaikäisen alkoholin käyttöön, jonka vanhemmilla ei ole nuoreen kontrollia tai jotka esimerkiksi luovat alkoholimyönteisen mallin lapselleen. Ollessamme Ankkuritiimin mukana kenttätoiminnassa tapasimme erään alaikäisen nuoren, joka suhtautui välinpitämättömästi väliintuloon. Toista hänen vanhemmistaan ei tavoitettu puhelimitse, ja toinen oli puhelimeen vastatessaan nuoren itsensä mukaan humalassa. Nuori oli menettänyt luottamuksensa vanhempiinsa ja pohdimme, oliko hän jo osittain avun tavoittamattomissa. Nuori ei todennäköisesti tule vanhempiensa kanssa Ankkuritapaamiseen vaan väliin-

tulo on vain merkintä hänen papereissaan. Hän oli jo lastensuojelun asiakkaana ja asui itsenäistymisasunnossa, jonne poliisipartio hänet sitten vei.

Perheen pitäisi olla sellainen yksikkö, jossa voi turvallisesti purkaa negatiiviset tunteet, perheen pysyessä silti lähellä (Rönkä & Kinnunen 2002, 7). Mutta mitä jos perhe on sellainen, ettei nuori voi siihen luottaa? Pohdimme kuinka surullista on, että Ankkuri saattaa olla joillekin nuorille ainoa taho, joka puuttuu nuoren juomiseen ja välittää. Onko Ankkurista näin ollen enemmän hyötyä niille nuorille, joiden kotiolut ovat vakaat ja vanhemmat ovat kiinnostuneita heidän hyvinvoinnistaan? Onko niin, että Ankkurin väliintulolla ei ole merkitystä, jos nuori ei koe häpeää toiminnastaan vanhempiensa edessä? Tämä sama seikka tuli ilmi myös aikaisemmin raportissa kohdassa kuusi, jossa käsiteltiin sosiaalisen pääoman vaikutuksia. Tutkimus osoitti, että nuorten tyttöjen päihteiden käyttöön vaikutti enemmän vanhempien kontrolli kuin viranomaisten väliintulo.

Kuten tutkimustuloksista tuli ilmi, Ankkurin toimintaan ohjautuu nuoria monista eri lähtökohdista. Varmasti silti asiakkaat kokevat tulevansa leimatuiksi ongelmaperheeksi. Olisikin tärkeää, että Ankkuria tehtäisiin entistä tunnetummaksi ja tutkimuksessa ilmi tullutta asiaa asiakasperheiden moninaisuudesta saataisiin ihmisten tietoisuuteen. Tällöin ymmärrettäisiin, että kuka tahansa voi joutua tilanteeseen, jossa oma lapsi syyllistyy rikokseen. Tämä olisi vanhempien hyvä ymmärtää, jotta he osaisivat ottaa varhaisen vaiheen tukea vastaan. Asiakkuus ei vielä välttämättä kerro perheen sisäisistä ongelmista, mutta asiaan on kuitenkin heti tartuttava, jotta mahdollinen kierre tulee katkaistua jo heti alkaessaan. Hyvä olisi myös tiedottaa se, että Ankkuri puuttuu myös koulukiusaamistapauksiin, joten perhe saattaa olla asiakkaana myös oman lapsen jouduttua kiusaamisen uhriksi.

Huomasimme parityöskentelyn hyvin hedelmälliseksi ja koemme, että se lisää tutkimuksen luotettavuutta. Keskustelu aiheesta läpi koko opinnäytetyöprosessin on tuonut paljon lisää näkökulmia. Parityöskentely on myös rikastuttanut työtä sellaiseksi, mitä se ei yksin tehden olisi voinut olla. Tekstin yhdessä muokkaaminen on selkeyttänyt rakennetta ja auttanut näkemään aineistosta olennaiset asiat. Itse on helposti sokea omalle tekstille eikä näe virheitään. Toisaalta haasteena parityöskentelyssä voi olla henkilökiemiat ja erilaiset työskentelytavat. On siis harkittava tarkkaan, kenen kanssa lähtee toteuttamaan prosessia. Meillä on ollut vahvuutena tiivis yhteys ja samanlaiset ajattelu- ja toimintatavat. Meillä oli alusta asti samanlainen visio työn toteuttamisesta ja aikatauluista.

Opinnäytetyöprosessi oli kokemuksena meille molemmille hyvin opettavainen ja antoisa. Haasteena oli teorian kerääminen ja teoriapohjan rakentaminen. Aihe on laaja ja monisyinen ja tieto on hyvin pirstaloitunutta, joten tiedon keräämistä ja rajaamista piti pohtia tarkkaan. Emme löytäneet aiempia tutkimuksia, joissa olisi tutkittu Ankkuriin verrattavissa olevien ennaltaehkäisevien tahojen asiakastaustoja. Kuitenkin monet suomalaiset tutkijat, kuten Janne Kivivuori ja Noora Ellonen, ovat tehneet tutkimuksia muun muassa kriminologiasta ja nuorten kasvuyhteisöistä, joista saimme arvokasta tietoa. Pidämme tätä tiedonkeruun haastetta rikkautena ammatil-

liselle kehittymisellemme. Lisäksi olemme saaneet tämän työn kautta perehtyä meille aivan uuteen aihealueeseen ja tietoon.

Tieto tyttöjen ja poikien erosta Ankkuriin ohjautumisessa jäi tutkimuksessa puuttumaan, ja ajattelimme siinä olevan aihetta jatkotutkimukseen. Teoriassa tuli ilmi, että tyttöjen ja poikien välillä on eroja siinä, kuinka herkästi he ajautuvat rikekierteeseen ja millä tavoin reagoivat apuun. Mielenkiintoista olisi myös selvittää, miten Ankkurin väliintulo on vaikuttanut nuorten elämään. Tietoa olisi kiintoisaa saada myös siitä, miten vanhempien ja rikekäyttäytymiseen sortuneen nuoren suhde elpyy luottamuspulan jälkeen ja mitä apua siihen tarvitaan.

Tämän opinnäytetyön avulla on saatu näkyväksi se tosiasia, että Ankkurin piiriin ohjautuu nuoria hyvin monenlaisista eri lähtökohdista. Tämä pitäisi saada ihmisten tietoisuuteen, jotta Ankkurin asiakkuus ei leimaisi perheitä. Tieto siitä, että osa Ankkurin asiakkaista on myös uhreja, esimerkiksi koulukiusaamistapauksissa, on huomionarvoista. Vanhempien tuen ja tiedon tarve on saatu nostettua tämän työn myötä näkyväksi. Ankkurin toiminta on koettu vastausten perusteella tärkeäksi ja koko tämän opinnäytetyön teoriaosuus tukee Ankkurin perusajatuksen ja toimintatavan tärkeyttä nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi, varhaisessa puuttumisessa ja syrjäytymisen ennaltaehkäisyssä.

LÄHTEET

- Aaltonen, K. 2011. Nuorisopolitiikka. Teoksessa Aaltonen, K. (toim.) Nuorten hyvinvointi ja monialainen yhteistyö. Helsinki: Tietosanoma Oy, 15–19.
- Ajoissa Ankkuriin. Varhaista puuttumista nuorisorikollisuuteen ja lähisuuhdeväkivaltaan. Toimintaesite 2012. Ankkuritoiminnan käynnistämistä ja kehittämishanke. Sosiaalikehitys Oy .
- Ayalon, O. & Flasher, A. 1987. On Children and Divorce. First Published in English. Chain Reaction. Children and Divorce by Jessica Kingsley Publishers. Penttinen, J. (suom.) 1997. Lapset ja avioero. Tampere: Vastapaino.
- Beyers, J. M. & Loeber, R. 2003. Untangling Developmental Relations Between Depressed Mood and Delinquency in Male Adolescents. *Journal of Abnormal Child Psychology* 31 (3), 247–266.
- Benyik, L. & Kohen S. 2011. Nuoret tappajat kouluissamme. Laura Benyik.
- Broberg, M. & Hakovirta, M. 2005. Lapsen ja etävanhemman tapaaminen yksinhuoltaja- ja uusperheissä – lähivanhemman näkökulma. Teoksessa Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti. *Janus – Volume 13, 2/2005, 137–153. Viitattu 8.1.2013.* http://www.sosiaalipoliittinenyhdistys.fi/janus/0205/artikkeli2_0205.pdf
- Broberg, M. & Hakovirta, M. 2009. Lapsistaan erillään asuvana isänä eron jälkeen. Teoksessa Forssén, K., Haataja, A. & Hakovirta, M. (toim.) *Yksinhuoltajuus Suomessa*. Vammala: Vammalan kirjapaino Oy, 186–200.
- Bronfenbrenner, U. 1973. Kaksi lapsuuden maailmaa. Neuvostoliitto ja Yhdysvallat. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Conger, R., Ge, X., Elder, G., Lorenz, F. & Simons, R. 1994. Economic Stress, Coercive Family Process, and Developmental Problems of Adolescents. *Child Development* 65, 541–561.
- Cox, M. J. & Paley, B. 1997. Families as Systems. *Annual Review of Psychology* 48, 243–67.
- Ellonen, N. 2005. Paikallisyhteisöjen sosiaalisen pääoman merkitys nuorten masentuneisuudessa ja rikekäyttäytymisessä. Teoksessa Ellonen, N. 2008. *Kasvuyhteisö nuoren turvana. Sosiaalisen pääoman yhteys nuorten masentuneisuuteen ja rikekäyttäytymiseen*. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy, 175–193.
- Ellonen, N. 2008. *Kasvuyhteisö nuoren turvana. Sosiaalisen pääoman yhteys nuorten masentuneisuuteen ja rikekäyttäytymiseen*. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy.

- Eskola, J. & Suoranta, J. 2003. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 6. uud. p. Tampere: Vastapaino.
- Farrington, D. 1992. Criminal Career Research in the United Kingdom. *British Journal of Criminology* 32, 521–536.
- Grönfors, M. 2001. Havaintojen teko aineistonkeräyksen menetelmänä. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1*. Jyväskylä: PS-kustannus. 124–143.
- Haapasalo, J. 2006. Kasvuympäristön varhaiset riskitekijät rikollisen käyttäytymisen kehityksessä. Teoksessa Honkatukia, P. & Kivivuori, J. (toim.) *Nuorisoriollisuus. Määrä, syyt ja kontrolli*. Helsinki: Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja, 123–160.
- Haataja, A. 2009. Kuka on yksinhuoltaja? Yksinhuoltajien määrä ja profiili eri aineistojen valossa. Teoksessa Forssén, K., Haataja, A. & Hakovirta, M. (toim.) *Yksinhuoltajuus Suomessa*. Vammala: Vammalan kirjapaino Oy, 46–62.
- Hamarus, P. 2008. *Koulukiusaaminen. Huomaa, puutu, ehkäise*. Helsinki: Kirjapaja.
- Harrikari, T. 1999. Lapsi rikoksesta epäiltynä. *Lapsirikollisuus poliisin esitutkinta-aineistossa*. Helsinki: Tietosanoma Oy.
- Hokkanen, T. 2002. ”Sitä eletään sitä eronneen perheen elämää”. Vanhempien ja lasten väliset suhteet. Teoksessa Rönkä, A. & Kinnunen, U. (toim.) *Perhe ja vanhemmuus. Suomalainen perhe-elämä ja sen tukeminen*. Jyväskylä: PS-kustannus, 119–140.
- Hokkanen, T. 2005. Äitinä ja isänä eron jälkeen. *Yhteishuoltajavanhemmuis arjen kokemuksena*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Huttunen, J. 2001. *Isänä olemisen uudet suunnat*. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Härkönen, J. 2010. Sosiaalinen periytyvyys ja sosiaalinen liikkuvuus. Teoksessa Erola, J. (toim.) *Luokaton Suomi? Yhteiskuntaluokat 2000-luvun Suomessa*. Helsinki: Gaudeamus University Press, 51–67.
- Jokinen, K. & Saaristo, K. 2004. *Sosiologia*. Helsinki: WSOY.
- Järvenpää, A. 2011. Lähipoliisitoiminta. Teoksessa Aaltonen, K. (toim.) *Nuorten hyvinvointi ja monialainen yhteistyö*. Helsinki: Tietosanoma Oy, 98–104.
- Kaltiala-Heino, R. Mistä on tämän päivän nuoret tehty? Valkeakosken ammatti- ja aikuisopisto. Luento 18.4.2012.

Kaltiala-Heino, R., Rimpelä, M., Rantanen, P. & Laippala, P. 2001. Adolescent Depression: The Role of Discontinuities in Life Course and Social Support, *Journal of Affective Disorders* 64, 155-166.

Kankkunen, P. & Vehviläinen-Julkunen, K. 2009. Tutkimus hoitotieteessä. Helsinki: WSOYpro Oy.

Kinnunen, S. 2011. Murrosikäinen perheessä. uud.p. Helsinki: Karassana.

Kivivuori, J. 2008. Rikollisuuden syyt. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Nemo.

Laitinen, A. & Aromaa, K. 1993. Näkökulmia rikollisuuteen. Helsinki: Hanki ja Jää.

Laki nuorista rikoksentekijöistä 31.5.1940/262. Viitattu 31.11.2012. <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1940/19400262>

LastSL, Lastensuojelulaki 13.4.2007/417. Viitattu 7.9.2012. [http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417?search\[type\]=pika&search\[pika\]=lastensuojelu](http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417?search[type]=pika&search[pika]=lastensuojelu)

Leisto, L. & Tuomikoski-Koukkula, S. 2011. ”Viekää, viekää se pois”. Päihtyneenä pidätettyjen tyttöjen kokemukset poliisin ja sosiaalityöntekijän puuttumistoimista. Teoksesta Satka, M., Alanen, L., Harrikari, T. & Pekkarinen, E. Lapset, nuoret ja muuttuva hallinta. Tampere: Vastapaino. 131–166.

Luopa, P., Pietikäinen, M., Jokela, J. 2008, Koulukiusaaminen peruskoulun yläluokilla 2000–2007. Opetusministeriön julkaisuja 2008:7.

Luopa, P., Lommi, A., Kinnunen, T. & Jokela, J. 2010. Nuorten hyvinvointi Suomessa 2000-luvulla. Kouluterveyskysely 2000–2009. Raportti 20/2010. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Viitattu 18.4.2012. <http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/80115/91431fe2-cfa6-4909-9363-75eda1839dc3.pdf?sequence=1>

Marttunen, M. 2005. Rikollisuuskontrolli, B. Kontrollijärjestelmän erityispiirteitä Nuorten rangaistukset. OPTL:n julkaisuja 209. Viitattu 15.8.2012. <http://www.optula.om.fi>

Masno, W., Kosterman, R., Hawkins, J., Haggerty, K. & Spoth, R. 2003. Reducing Adolescents' Growth in Substance Use and Delinquency: Randomized Trial Effects of a Parent-Training Prevention Intervention. *Prevention Science* 4 (3), 203–212.

Minuchin, P. 1985. Families and Individual Development: Provocations from the Field of Family Therapy. *Child Development* 56 (2), 289–302.

Mäkijärvi, L. 1995. Viikonloppulapsi. Helsinki: LK-kirjat.

Nuorisolaki 27.1.2006/72. Viitattu 31.11.2012.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2006/20060072>

Paananen, S. 1990. Perhe kuin joukkuepeli. Helsinki: Otava.

Panttila, R. Kahden kodin lapsuus. Katsaus lapsen vuorottelevan asumisen kirjallisuuteen ja käytännön toteutukseen. SOCCA:n ja Heikki Waris – instituutin julkaisusarja 1/2005. Viitattu 19.1.2013.
www.socca.fi/files/89/Kahden_kodin_lapsuus.pdf

Patterson, G. R., Reid, J. B. & Dishion, T. J. 1992. Antisocial Boys. Teoksessa Jenkins, J. M., Oatley, K. & Stein, N. L. (toim.) 1998. Human Emotions: A Reader. Oxford: Blackwell Publishers Ltd.

Pietikäinen, M., Luopa, P. & Jokela, J. 2009. Koululaisten väsymys. Teoksessa Lammi-Taskula, J., Karvonen, S. & Ahlström, S. (toim.) Lapsiperheiden hyvinvointi 2009. Helsinki: Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos, 116–127. Viitattu 12.12.2012. www.thl.fi/thl-client/pdfs/0e6f5676-9ccf-4490-8496-45c7b3acce5f

Plihtari, E. 2010. Eron jälkeinen vanhemmuus etä-isän näkökulmasta. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteen laitos. Kasvatustiede. Pro gradu - tutkielma.

POL, Perusopetuslaki 21.8.1998/628. Viitattu 31.1.2013.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628#L7P29>

Pulkkinen, L. 2002. Koti, koulu ja yksityinen elämänpiiri hyvän elämän ankkureina. Teoksessa Rönkä, A. & Kinnunen, U. (toim.) Perhe ja vanhemmuus. Suomalaisen perhe-elämä ja sen tukeminen. Jyväskylä: PS-Kustannus, 14–29.

Puroila, A-M. & Karila, K. 2001. Bronfenbrennerin ekologinen teoria. Teoksessa Karila, K., Kinos, J. & Virtanen, J. Varhaiskasvatuksen teoriasuuntauksia. Jyväskylä: PS-kustannus, 204–226.

Ritakallio, M., Kaltiala-Heino, R., Kivivuori, J. & Rimpelä, M. 2005. Brief Report: Delinquent Behaviour and Depression in Middle Adolescence: a Finnish Community Sample. *Journal of Adolescence* 28 (2005), 155–159.

RL, Rikoslaki 19.12.1889/39. Viitattu 31.11.2012.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001>

Rönkä, A. & Kinnunen, U. 2002. Johdanto. Teoksessa Rönkä, A. & Kinnunen U. (toim.) Perhe ja vanhemmuus. Suomalainen perhe-elämä ja sen tukeminen. Jyväskylä: PS-Kustannus.

Salmi, V. 2005. Sosiaalinen pääoma ja Nuorten rikollisuus. Teoksessa Kivivuori & Salmi (toim.) Nuorten rikoskäyttäytyminen 1995–2004. Oike-

uspoliittinen tutkimuslaitoksen julkaisuja 214. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos. 71–108. Viitattu 30.1.2013.

<http://www.optula.om.fi/Satellite?blobtable=MungoBlobs&blobcol=urldataa&SSURlappertype=BlobServer&SSURlcontainer=Default&SSURlsession=false&blobkey=id&blobheadervalue1=inline;%20filename=2i9hu.pdf&SSURlsscon-text=Satellite%20Server&blobwhere=1212929763275&blobheadername1=Content-Disposition&ssbinary=true&blobheader=application/pdf>

Salmi, V. 2006. Sosiaalinen pääoman ja nuorisoriikollisuus. Teoksessa Honkatukia, P. & Kivivuori, J. (toim.) Nuorisoriikollisuus. Määrä, syyt ja kontrolli. Helsinki: Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja, 187–210.

Satka, M. 2011. Varhainen puuttuminen lapsuuden ja nuoruuden riskien hallinnoimisena. Teoksessa Alanen, L., Harrikari, T., Pekkarinen, E. & Satka, M. (toim.) Lapset, nuoret ja muuttuva hallinta. Tampere: Vastapaino, 61–94.

Storvoll, Wichtsröm & Pape 2003. Gender differences in the association between conduct problems and other problems among adolescents, *Journal of Scandinavian studies in criminology and crime prevention* 3, 194-209.

Siurala, L. 2011. Moniammatillinen työ ja sen siirtyminen verkkonuoriso-työhön. Teoksessa Aaltonen, K. (toim.) Nuorten hyvinvointi ja monialainen yhteistyö. Helsinki: Tietosanoma Oy, 140–150.

Tanner, J., Davies, S. & O'Grady, B. 1999. Whatever Happened to Yesterday's Rebels? Longitudinal Effects of Youth Delinquency on Education and Employment. WALL Working Paper No. 5.

Tilastokeskus. Sosioekonomisen aseman luokitus. 1989. Käsikirjoja 17. Viitattu 22.10.2012.
http://www.tilastokeskus.fi/meta/luokitukset/sosioekon_asema/001-1989/kuvaus.html

Tilastokeskus 2012. Viitattu 2.10.2012
http://www.stat.fi/til/perh/2011/perh_2011_2012-05-25_tie_001_fi.html

Thompson, M. P., Ho, C. & Kingree, J. B. 2007. Prospective Associations Between Delinquency and Suicidal Behaviors in a Nationally Representative Sample. *Journal of Adolescent Health* 40, 232–237.

Uusitalo, H. 2001. Tiede, tutkimus ja tutkielma. Johdatus tutkielman maailmaan. Helsinki: WS Bookwell Oy.

Vehkalahti, K. 2008. Kyselytutkimuksen mittarit ja menetelmät. Helsinki: Tammi.

Vidgren, A. 1993a. Erokriisi. Teoksessa Taskinen, S. (toim.) Itke vain sydämeihin. Tausta-aineistoa perheasioiden sovitteluun. Helsinki: Stakes, 21–34.

Vidgren, A. 1993b. Uudelleen organisoituminen eron jälkeen. Teoksessa Taskinen, S. (toim.) Itke vain sydämeihin. Tausta-aineistoa perheasioiden sovitteluun. Helsinki: Stakes, 130–143.

Vilka, H. 2007. Tutki ja mittaa. Määrällisen tutkimuksen perusteet. Jyväskylä: Gummerus.

Wallin, A. 2011. Sosiaalityö koulussa. Avaimia hyvinvointiin. Helsinki: Tietosanoma Oy.

Österback, M. 2011. Perhe ja hyvinvointi. Kehitysvammaliitto ry.

KYSELYLOMAKE

Hyvä vastaaja!

Kädessäsi oleva kysely on osa Hämeen ammattikorkeakoulun sosiaalialan opiskelijoiden opinnäytetyötä.

Tämä kysely toteutetaan yhteistyössä Ankkuritoiminnan kanssa ja tavoitteena on tutkia Ankkurin asiakkuuksia.

Kysely on nimetön ja ehdottoman luottamuksellinen. Vastattuanne sulkekaa kyselyenne oheiseen kirjekuoreen. Vastaukset hävitetään analysoinnin jälkeen.

Arvostamme vastauksianne, kiitos vaivannäöstänne!

1. Kerro omin sanoin, miksi olette Ankkurin asiakkaana?

2. Oletko ollut aiemmin Ankkurin asiakkaana? (lapsen asioissa)

Kyllä Ei

3. Kotikuntanne

---

4. Ikä

alle 25v. 26-30v. 31-40 v. 41-50 v. 51-64 v. yli 65 v.

5. Sukupuoli

Nainen Mies

6. Koulutustausta

perus- tai keskikoulu lukio tai ammattikoulu ammattikorkeakoulu korkeakoulu

Tämän hetkinen ammatti

---

7. Kotitaloutesi arvioidut bruttotulot kuukaudessa yhteensä

---

8. Mikä seuraavista vaihtoehtoista kuvaa parhaiten tämänhetkistä pääasiallista toimintaasi

työssä työtön opiskelija eläkkeellä perhevapaa

jokin muu, mikä?

---

9. Perhemuoto

a) Siviilisääty

naimisissa naimaton avoliitossa eronnut leski

b) ydinperhe yhden vanhemman perhe uusioperhe

c) Lasten lukumäärä perheessä:

_____

Jos olet eronnut lapsen toisesta vanhemmasta, niin täytä seuraavat kohdat:

d) Huoltajuus yhteishuoltajuus yksinhuoltaja

e) Yhteydenpito etävanhempaan

päivittäin viikoittain harvemmin ei koskaan

10. Päihteidenkäyttö

Tupakka: päivittäin viikoittain harvemmin ei koskaan

Alkoholi: päivittäin viikoittain harvemmin ei koskaan

Muut päihteet päivittäin viikoittain harvemmin ei koskaan

11. Asumismuoto

omistusasunto vuokra-asunto

12. Lapsenne koulun ja kodin välinen yhteistyö toimii

13. Mitkä asiat ovat perheellenne tärkeitä?

14. Millaista tukea odotat vanhempana?

Kiitos!

